

LJUBLJANA, dne 15. oktobra 1908.

POPOTNIK

▷ Pedagoški in znanstven list. ◁

Letnik XXIX.

Štev. 10.

VSEBINA:

1. D. P.: Hrvatsko društvo za unapredjenje uzgoja	289
2. Avguštin Požegar: Telesni siločut in njegova higijena	293
3. Janko Polák: O prenovljenju učenja na izust	301
4. Miro Šijanec: Tolstoj	307
5. Eliza Kukovec: Vsestranska obravnava številnega obsega 1 do 10	313
6. R. H.: Spisovni pouk v ljudski šoli	315
7. Književno poročilo	316
8. Razgled: Listek 318 — Pedagoški paberki 319 — Kronika	320

Last in založba

„Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev“.

Izdajatelj in za uredništvo odgovoren: Anton Sterlekar.

„Učiteljska tiskarna“

last „Učiteljskega tiskovnega društva“,
registr. zadruga z omejenim jamstvom

v Ljubljani, Gradišče št. 4

priporoča slavnim krajnim šol. svetom,
šolskim vodstvom in učiteljstvu

uradne tiskovine

iz svoje zaloge.

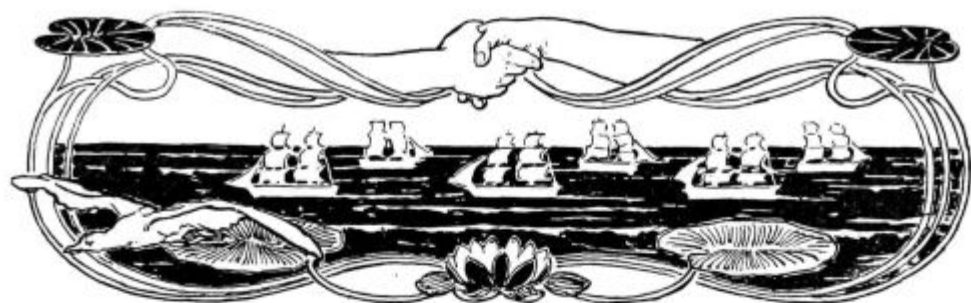
Ceniki se pošiljajo na zahtevo zastoj. Ÿ Po-
strežba točna. Ÿ Tudi vse tiskovine za župan-
stva ima tiskarna po zmernih cenah v zalogi.

Tiskarna sprejema vsa v tiskarsko stroko spadajoča
dela ter jih izvršuje okusno in po solidnih cenah.

Izvrševanje tiskovin v enobarvnem in večbarv-
nem tisku. Ÿ Tiskanje muzikalij in časopisov.

LITOGRAFIJA.

Telefon št. 118. Ÿ Poštna hranilnica št. 76.307.

Hrvatsko društvo za unapredjenje uzgoja.

Napisal *D. P.*

Majhen izlet včasih ne škodi, posebno če vidimo po potu mnogo zanimivega. Če nas pelja cesta k bratom, potem mora biti užitek podvojen. In tako Vas danes vabim s seboj na izlet v deželo bratov Hrvatov. Zanimivosti, ki jih bomo videli, so pedagoške zanimivosti. In kdo bi si upal reči, da ideali niso zanimivosti?

Izboljšati, popolniti vzgojo v masi naroda, to je vsekako ideal. Kako ogromno delo! Koliko delavcev, idealnih delavcev je tu treba! Idealnih delavcev, pravim, ker drugi bodo kmalu obupali. Pouk in primer, ti dve glavni polugi, glavna vzvoda pri tem delu, učitelji bi jih morali neprenehoma rabiti, potem nemara bi se začela strašna peza premikati.

V spoznanju, da društvo več stori kakor poedinec, so ustanovili l. 1904. v Zagrebu „Hrvatsko društvo za unapredjenje uzgoja“. Kot verni kronisti smo beležili v „Popotniku“ marsikateri čin tega društva. Danes nam je mogoče štiriletno delovanje tega društva natanko pregledati. Neumorni društveni tajnik Vekoslav Koščević, izdajatelj in urednik lepega lista „Preporoda“, je napisal knjižico 60 strani, v kateri je očrtal nastanek in život društva, njega uspehe in neuspehe z njemu lastno vervo in gorkoto. To društvo je ona zanimivost, ki si jo bomo na izletu k bratom natančneje ogledali.

* * *

1. Katere ideje so vodile osnivalce društva? — Našli so se ljudje, katerim je intelektualističnost današnje šole in vzgoje presedala. „Proč od Herbarta“, ta klic danes prevaguje v pedagoškem svetu. „Iz mog žara ti si

svjetlo božje" polaga srce pameti — — na srce v Preradovićevem sonetu „Pamet i srce“. Čuvstvo vzgajati, pridružiti plemenitemu in jakemu čuvstvanju inteligenco in čvrsto voljo, v tem so našli novi apostoli svoje nove ideale. Nove? Ne nove, a pozabljene, po brutalni nemški pedagogiki pogažene.

Za dobro naj bo vneto srce, pot k dobremu pa odpira lepota. Lepota razvija svet.

Druga ideja društva je bila tale: Ne poedincev, ampak ves narod je treba vzgajati. Današnji socialni položaj zahteva občo omiko. In ves narod naj se vzgaja potom lepote, ker lepota vpliva tudi na moralnost. S spoštovanjem lepote dvigne se tudi morala.

Tretja ideja: Šola mora razkleniti svoje zidove. Pripuščati mora javno kontrolo. Šola in pedagogika bodeta postali narodni. Popularizacija pedagogike.

Četrta ideja: Ne samo duh, tudi telo se mora vzgajati. Higijena zmaguje na vsej črti.

To so glavne misli društvenih utemeljiteljev. Društvo je imelo delovati tamkaj, kjer je vlada brez moči. Ni mogoče odrediti razstavo slik, gledališko predstavo itd. Tu mora priskočiti privatna inicijativa, koja v tem slučaju podpira in razvija vzgojo. Zato se je društvo imenovalo „društvo za unapredjenje uzgoja“.

2. Kdo je pomagal pri osnivanju društva in kako so se nameravale izvajati ideje osnovalcev? Mnogo jih je bilo, ki so pomagali s svetom in delom: največ učiteljic in učiteljev, telovadnih učiteljev, profesorjev srednjih šol, univerze, učiteljic zabavišč, šolskih nadzornikov, zdravnikov, trgovcev, tipografov, kapelnikov itd. Vsega vkupe do petdeset oseb. Pravila, sestavljena 13. novembra 1904, so bila potrjena 14. aprila 1905. Medtem časom je bilo mnogo dogovorov in posvetovanj. Za društvo se je navduševalo po listih. Društveni program se je končno izkristaliziral: za razvoj vzgoje se bodo prirejale razne svečanosti in zabave za otroke, izleti in potovanja, pohodi razstav, umetniških zbirk, muzejev, prirejale razstave, ustanavljale ferijalne kolonije, pomagalo zamenjavati otroke čez počitnice, urejevala igrališča in vodile igre, utemeljevala kopališča in lečilišča, ferijalna zabavišča za učence; pobijal se bode alkoholizem in kajenje, sploh uživanje omamnih in razdražljivih sredstev pri mladini; branili se bodo otroci od nesreč in pohujšanja; poučevala se bodeta dete in narod, da se ustvari hrvatska narodna pedagogika; proučevale se bodo socialne prilike, da se najdejo prava vzgojna sredstva; prirejali se bodo počitniški izleti vzgojevalcev; propagiralo bode društvo boljšo stavbo šol in stanovanj; izbirala se bodo boljša učila; proučavala se bode hrana, stanovanje in spanje otrok; propagiralo se bode ročno delo; skrb za pravo razmerje med duševnim in telesnim delom in počitkom; skrb za pravodobno lečenje bolnih otrok; zbuja zanimanja v narodu za moderne učne osnove, šolske knjige, učne metode; zbuja zani-

manja literatov za mladinsko književnost; skrb za najboljšo ureditev internatov itd. itd. Z eno besedo: vse društvo naj se zanima za vzgojo, naj pri vzgoji sodeluje. Velikanski načrti, nebroj idealov — ali ni to preveč za kopico delavcev? In velik del hrvatskih pedagogov neče nič vedeti za te ideale, ignoruje društvo, ironizuje idealizem. Zakaj? Zaradi osebnosti, zaradi nesrečnega umenja: ker so mi nosilci ideje antipatični, mi je antipatična tudi stvar. Škoda lepega programa! Vreden bi bil, da se vsi hrvatski pedagogi zavzamejo zanj in ga skušajo utelesiti po najboljšem znanju in dejanju.

3. Delovanje društva je bilo živo, energiško. Niti potrjenja pravil se ni čakalo, že 16. novembra 1904 se je določila prva prireditev glazbene-deklamatorne zabave za okroke. Program so sestavili nepozabni dr. Stjepan pl. Miletić, profesor i glasbenik F. Dugan, kapelnik I. Muhvić, profesor in literat dr. A. Schneider in tajnik V. Košćević. Vzored je bil sestavljen tako, da so se uprizarjale samo hrvatske in srbske umetnine. Dan pred predstavo so sprejeli učenci vzored; po vsaki točki so bila tu natisnjena potrebna razjasnjenja o delu in umetniku. Predstava sama se je vršila dne 20. decembra 1904 od 2. do 4. ure popoldne v Zagrebu v dvorani Sokola. Vzored pa je bil tale: 1. Predigra k operi „Porin“ od Vatroslava Lisinskoga. Izvodi kr. domobrankska glazba pod ravnanjem kapelnika g. I. Muhvića. 2. „Putnik“. Spjevao Petar Preradović. Govori Andrija Fijan, ravnatelj hrvatskog zemaljskog kazališta. 3. „Hrvatski ples“. Uglazbio F. S. Vilhar. 4. „Srcu“. Pjesmu spjevao Mirko Turić, uglazbio Fr. Ž. Kuhač. Pjeva gdjica Ludovika Zugel, a prati na klaviru gdjica Paula Kosenberger. 5. „Ciganin hvali svoga konja“. Spjevao Zmaj Jovan Jovanović, govori g. Mihajlo Dimitrijević, član hrv. zemljskog kazališta. 6. Iz opere „Zrinjski“ od Iv. pl. Zajca. Izvodi glazba. — Roditelji plaćajo 20 h. Otroci so prosti vstopnine.

Omeniti moramo, da se je našla duša, ki je hotela ta koncert preprečiti. Mestno načelništvo je koncert prepovedalo, vlada pa ga je dovolila. Uspeh je bil krasen. Omeniti moram, da je glasba svirala brezplačno. Vse hrvatsko novinstvo je hvalilo ta prvi poskus društva.

Dne 12. januarja 1905 je društvo otvorilo svojo lepo uspelo razstavo „Umjetnost u životu djeteta“. Izložene so bile moderne risbe različnih domaćih in inozemskih šol, risarska dela, risarski objekti, kamnotiski, novine kakor „Kind und Kunst“, risarske potrebščine itd. Razstavil je tudi naš Šega, posetila sta razstavo tudi profesor Suhar in Krulec iz Ljubljane in celjsko učiteljsko društvo. Uspeh te razstave je bil, da so se vsi hrvatski umetniki izrazili za moderno risanje v ljudski šoli, vlada pa je uvela to risanje v šole. Razstava je potem potovala v Budimpešto. — Druga posledica razstave je bil boj proti analfabetizmu na Hrvatskem.

Društvo je ocenilo novo učno osnovo za hrvatske šole in oceno predložilo vladi. Četudi se vlada ni mnogo ozirala na nasvete društva, so bili ti nasveti vendar dobri in praktiški.

Nadalje je društvo predložilo mestnemu glavarstvu spomenico za osnivanje igrališča za otroke. Spomenico je sestavil profesor dr. Bučar. A mestni gospodi se ne mudi, ko gre za humaniteto. Še danes ni odgovora na spomenico.

Dne 31. maja 1905 je društvo priredilo v deželnem gledališču predstavo za otroke. Program: 1. „Knez od Semberije“ od Br. Nušića in 2. „Petar Zrinjski“, tretje dejanje, od E. Kumičića. Pojasnila se nahajajo na programu. Uspeh je bil nad vse zadovoljiv. Vse je hvalilo predstavo in nje namen. Le društveni tajnik Koščević je prišel v disciplinarno preiskavo in je dobil ukor.

Društvo je poslalo dne 9. julija 1905 iz Zagreba v Kostajnico 22 otrok na ferialno kolonijo. Starši so podpisali poseben reverz, s katerim so se odrekli popolnoma svoji oblasti za ono dobo, ko bode otrok v koloniji. Pred odhodom so otroke tehtali in jih merili, pri vrnitvi dne 3. avgusta se je potem dognalo, da so otroci krasno napredovali. Izdalo je društvo za kolonijo do 1000 kron. Novinstvo je bilo za stvar navdušeno.

Dne 8. decembra 1905 se je vršila druga vzgojna glazbeno-deklamatorna zabava za mladež s krasnim uspehom in na isti način kakor prvič, dne 11. maja 1906 pa druga gledališka predstava.

Še mnogo drugih idej je hotelo uresničiti društvo, ali majhne nezgode in večje narodne nesreče so to onemogočile. Dne 25. junija 1908 je bila druga glavna skupščina društva. Izbral se je nov odbor, ki bode z novo močjo začel izvajati društvene načrte. In mi mu želimo pri tem najlepši uspeh.

In še en kratek pogled na delovanje „Društva za unapredjenje uzgoja“. Da je takšno društvo potrebno, to izhaja iz njega koristi. In koristilo je društvo s svojim delovanjem. Ne pozabimo hrvatskih prilik: tužne so, srce vsakega rodoljuba plače, če pogleda čez Sotlo. In tostran Sotle, in ob obeh straneh Save? — No, tiho o tem. — Več v danih razmerah ni bilo mogoče storiti. Če drugega ne, vrglo je društvo par isker po domovini, in iskre so zanetile skromen ogenj navdušenja za humanitarno vzgojo, za narodno pedagogiko, neodvisno od tujstva.

Ne moremo si kaj, da ne opozorimo končno v tem sestavku na moža, ki je duša vsega modernega pedagoškega pokreta na Hrvatskem. Vekoslav Koščević je neumorno delaven na polju modernega vzgojeslovja. Karkoli je imenovano društvo storilo, skoro vse je izšlo iz njegove iniciative. — Duševno tako delavni ljudje kakor Koščević navadno nimajo simpatij v družbi. To je paradokson, a ozrite se po svetu, takoj spoznate, da je ta dozdevna neverjetnost istinita. Ščuke so včasih krapom prav neprijetni sosedi. Naj mu bode plačilo zavest, da je pozitivno delo samo sebi priznanje. In potomci sodijo drugače kakor sodobniki.

Društvo za unapredjenje uzgoja pa zasluži, da se tudi Slovenci ugledamo vanje in se zanje malo pobrigamo. Član more postati samo tisti, kogar društvo sprejme. Članarina iznaša: za dobrotnike 500 K in več, za

utemeljitelje 100 K enkrat za vselej. Pravi članovi plačajo na leto v I. razredu 6 K, v II. razredu 3 K, v III. razredu 1 K. Pristop se javlja Vekoslavju Koščeviću, učitelju v Zagrebu, Kačićeva ulica 18, koji pošilja brezplačno društvena pravila in obvestila.

Če se vrne človek z izleta, je dobro, če si prinese domov nekoliko spominkov nanj. Samo en takšen spominek: ali bi ne bilo dobro, da si ustvarimo tudi Slovenci društvo za popularizacijo in razvoj narodne vzgoje? Naša politiška nazadovanja, naša nerazvita narodna zavest, naš nesrečni položaj nas sili na to. Skoro vsi narodi imajo svoje društvo vzgojevalcev. Pri nas imamo društveno glasilo „Domače ognjišče“, društva samega pa ne. Zvezde so ugodne — ali ni nikogar, ki bi se upal vreči prvo perišče zrnja na kadečo se razorano njivo?

Telesni siločut in njegova higijena.

Piše Avguštín Požegar.

(Dalje.)

Človek ima bistveno telesno prednost, ki ga odlikuje pred vsemi živalskimi organizmi. Zamore se prilagoditi raznim stopnjam — a tudi skrajnim stopnjam zračne toplote, ne da bi trpel pri tem posebno škodo na telesnem zdravju. Le pes, zvesti spremljevalec človeka, zamore živeti tako v skrajno mrzlih kakor v skrajno vročih krajih zemlje. Ne bo odveč, če slišimo na tem mestu o fizioloških vplivih, ki jih store skrajne zračne toplote na človeški organizem.

Preden so se vršili tozadevni poizkusi ob človeku, delali so jih razni preiskovalci ob toplokrvnih živalih. Saj še dandanes splošno govorimo o „poizkusnem kuncu“. A tudi druge živali se je poizkušalo raztopliti ali ohladiti umetnim potom. Vselej se je pokazalo, da izgubijo toplokrvne živali pri znižanju telesne toplote, boljše rečeno toplote, do neke mere telesno živahnost. Končno ginevajo tudi delovanja možganov. Pri vseh poizkusih se je tudi opazovalo, da je delovanje srca pojemalo in krvotok oslabel.

Kunec (domači zajec) ima navadno 39° C toplote. Umetnim potom se je ohladil poizkusni kunec na +15° C. Poginila sicer žival pri tej znižani toplini ni, a okrepti se ni mogla do navadne življenske sile. Pred

poizkusom je kazal kunec pri navadni zračni toplini 100 do 130 srčnih pulzacij v eni minuti. Ko se mu je znižala telesna toplota do $+20^{\circ}\text{C}$, šteli so le 50 srčnih udarcev v istem času. Pri nadaljnjem znižanju telesne toplote so šteli le 20 srčnih pulzacij v minuti in končno ni bilo opaziti več delovanja srca. Žival je bila kakor mrtva, brez telesne kretnje. Ko so hoteli žival probuditi s privajanjem toplote od zunaj, se je pokazalo, da to ni mogoče. Poizkuševalec je objel z rokama kunčeva prsa, jih rahlo stiskal po ritmu navadnega dihanja. Po tem umetnem ravnanju s kuncem, ki ni bil mrtev, so se jela po vsakem stisku raztegovati pljuča. Umetno stiskanje prs se je preneslo na pljuča, ki so odgovarjala s svojo prirojeno prožnostjo. Kmalu se je žival okrepila do svojega navadnega življenja. Očividno je, da se je pri umetnem dihanju proizvajala notranja toplota. Notranja toplota v zvezi z zunanjo, je oživila polagoma krvotok, delovanje srca in ves življenski proces. Možgani in živci, ki so bili prej odreveneli kakor mrtvi, jeli so se zopet pojavljati. Iz tega poizkusa so učenjaki naravnost posneli, da zamoremo toplokrvne živali, ki so vsled mraza otrple, zbuditi k navadnemu življenju, ako do skrajne mere zastali proces dihanja zbudimo umetnim potom. Obenem kažejo taki poizkusi, da je treba organizmu toplokrvnih živali neke mere toplote, pri kateri najboljše uspevajo in da so skrajnosti toplote, ki toplokrvnim živalim škodujejo ali jih usmrtijo.

Te resnice so dokazali poizkusi pri živalih. Vprašajmo, veljajo li tiste tudi pri človeku. Človek je toplokrven in njegovo telesno življenje se godi po istih temeljnih zakonih kakor življenje toplokrvnih živali. Razni potovalci so v raznih mrzlih pokrajinah zemlje opazovali osebe, ki je na nje vplival hud mraz, ki so zmrzovale. Vsi opisujejo dotične prikazni in pojave in trdijo, da so fiziološki vplivi mraza pri človeku isti kakor pri toplokrvnih živalih, saj po principu, četudi ne vedno po obsegu.

Zdravnik Kane je več let potoval po pokrajinah severnega tečaja ter opazoval mnogo oseb pod vplivom hude zime. Ta natančni opazovalec pravi, da se kaže pri človeku ob skrajnem mrazu sprva nevolja, nerazpoloženost do gibanja. Nadalje se izpremeni ta nevolja v nesposobnost. Človek ne more več rabiti svojih mišic, kmalu se ga loti neka zmešanost čutov. Človek ne more več misliti in sili ga k spanju. Kane opisuje stanje zmrzovanja, ki ga je večkrat samega obšlo in spravilo skoraj v smrt jako zanimivo, a tudi poučljivo. On pravi, da je zmrzovanje človeškega telesa silno bolešno in mučno. Zaspavanje vsled mraza ne prinaša tiste prijetnosti, kakor jo čuti človek pri zaspavanju pri topli peči ali v solnčni gorkoti.

Ob navadnih življenskih razmerah v naših krajih ne pridemo lahko v nevarnost, da bi mogli trpeti škodljivosti zmrzovanja. Mnogokrat nas sicer mrazi, a to trpimo le ob skrajnih, nepokritih delih telesa (na prstih, nosu, obrazu, uhljih). Ako vemo, da le krv telo greje in da je pretakanje krvi ob skrajnostih in na površini telesa slabše kakor v telesu, lahko uvidimo, da

čutimo mrzav najprej ob površini telesa. Vsled mrzava se zavira krvotok najprej v tankih krvnih ceveh, ki so v koži. Da odpravimo zaviranje krvotoka, poizkušamo ga jačiti in pospeševati z umetnim drgnenjem. Kmalu čutimo prihajanje prijetne toplote.

Da bi se nam znižala tudi srčna — in z njo splošna telesna toplota, to se zgodi redkokdaj in le pri posebno neugodnih okolščinah. Ljudje skrbijo sicer na razne načine, da si ohranijo telesno toploto, vendar se ne poslužujejo vedno primernih sredstev. Nam je jasno, da je edini tvoritelj telesne toplote le primerna hrana v zvezi z zadostnim gibanjem. Mnogo ljudi pa ne vpoštevata v toliki meri tečnih živil kakor opojnih pijač, ki o njih mislijo, da tvorijo v telesu več toplote kakor tečna jed.

Nekoč sem v tem oziru opazoval in slišal to-le. Pri razmeroma premožnem kmetu, ki si je nabral in nabiral premoženja z vsemi sredstvi štedenja in izkoriščavanja, je imelo opravka mnogo delavcev. Nekoč sem bil prisoten, ko so se odpravljali delavci zjutraj na delo. Gospodar jim je razlagal, da ne gre zjutraj otežiti in napolniti si želodec s težkimi jedili, češ, da to ni zdravo in stori človeka lenega. Boljše je piti in užiti zjutraj osminko do četrt litra žganja, ki daje človeku razen „korajže“ — tudi moč do dela. Ne vem, kako so se delavci obnesli ves dan, le slišal sem, da so se že dopoldne močno sprli in „stepli“.

O takšnih slučajih ne bomo razpravljali nadalje, saj učitelji dobro vedo, v koliki meri alkohol krepi in podira telesno zdravje in koliko nam oteži posel odgojevanja. Toda to moramo na tem mestu razložiti, da je splošno mnenje o alkoholu, ki „greje srce“, žalostnih posledic polna vraža. Tukaj nikakakor ne mislim na skrajne slučaje pijančevanja ali neuživanja opojnih pijač, ampak spregovorimo le znanstveno besedo o vplivanju alkohola sploh.

Res je toliko, da alkohol razdražno vpliva na živčevje in da na ta način pospešuje pretakanje krvi. Ako pa se krv hitreje in močneje pretaka, proizvaja se več toplote, ki je telesnemu zdravju ugodna. Tanke krvne cevi v koži se po alkoholovem delovanju krepkeje napolnijo s krvjo, koža postaja topla in toplejša in to človeku ugaja. Zato mislimo, da je alkohol naš dobronik.

Zasledujmo pa stvar dalje. Zima je in človeško telo obdaja nizka zračna toplota. Telo je vsled delovanja alkohola na površini bolj toplo kakor navadno. Razloček med zračno toploto in med telesno toploto človeka je velik. Fizika pa nas uči, da se hočejo razne toplote raznih teles zenačiti tem hitreje in močneje, čim večji je razloček med njimi. Čim toplejša je tedaj človeška koža, tem več toplote prehaja iz telesa v mrzli zrak. Ako bi tedaj delavec telesno miroval in užival alkohol, vendar bi ga kmalu mrzilo po vsem telesu. Ako pa je delavcu pri delu toplo, takrat nima njegovo telo toplote od alkohola, ampak od tečnih jedil, ki redijo krv in od telesnega kretanja, ki pospešuje krvotok po telesu.

Natančni poizkusi so v tem oziru pokazali, da izgubi človek, ki je tešč in ki miruje, že po užitku male množine alkohola, na splošni telesni toploti. To tembolj, čim nižja je toplina njegove okolice.

Človek hrepeni po prijetnosti, če traja tudi le kratek čas. Revni ljudje nimajo ne drv, ne tečne hrane, ne tople postelje, ne tople obleke, ki bi zabranjevala izžarjanje telesne toplote v mrzli zrak. Da bi si podkrepili malce oslavljen krvotok ter umetno in hitro pognali krv po žilah, iščejo prilike, da dobé požirek tekočine, ki greje srce. V mestih in tudi drugod se zbirajo in čakajo reveži zgodaj, že ob četrti uri zjutraj pred durmi žganjaren, da si privežejo dušo. Pa če jih vidiš kmalu potem zunaj na mrzlem ter jih opazuješ, videl boš, da se tresejo na telesu, četudi so videti v obrazu napihnjeni in rejeni. Takšne osebe vtikajo roke v žep, zbočijo prsa od desne in leve, vzdigajo rame do glave, nog ne stegujejo krepko itd. — ves pogum, vsa podjetnost, vse veselje do dela je splavalo. Alkohol jim je zakuril le mimogrede in navidez; v resnici jim je vzel v kratkem času velik del že itak borne telesne toplote. Alkohol greje le tiste, ki jih greje vse drugo. Kdor je primerno oblečen, kdor ima dovolj primerne hrane itd., njemu ne škoduje zmerno uživanje alkohola, četudi mu ne prinaša koristi. Toda poučevanje ljudi v tem oziru je nehvaležno delo. Če poučiš reveža, da naj opusti uživanje žganja ter naj potroši denar za primerno jed, te morebiti voljno posluša, a ne stori po tvojem nasvetu. Morebiti misli, da imaš ti vsega dovolj in da mu ne privoščiš dobrot. On misli, da si mu zaviden in zaraditega te kaznuje za dobro namenjen nasvet s tem, da sebi škoduje. Javna higijena ima tukaj še obširno polje. Le nasveti in pouki menda ne bodo preprečili pretečega propada. Dokler bo vladalo koristolovstvo in sebičnost na eni, revščina in obupna zaostalost na drugi strani, do iste dobe bo ostalo propadanje telesnega zdravja prizadetih slojev človeške družbe.

Ako smo s kakim dražilnim sredstvom ali s kretanjem telesa provzročili hitrejše pretakanje krvi, smo s tem le dosegli, da prihaja krv v krvnih ceveh močnejše in hitreje na površino telesa, nikakor pa nismo povečali s tem množine krvi in toplote. To dejstvo je velikega pomena za gojitev telesnega zdravja, ki je odvisno od množine krvi toliko kakor od pravilnega krvotoka. Množina krvi je odvisna le od redilnih snovi, ki so v živilih in od kakovosti prebave. O tem bomo slišali pozneje. Če opravljamo naporno fiziško delo brez zadostne, ali celo brez jedi, postaja nam kljub temu toplo, da se potimo. To nam za nekaj časa ni na škodo, a potem nam prihaja čut slabosti timprej, čim višjo ali čim nižjo toplino ima zrak, ki v njem delamo. Če tedaj mnogo časa naporno delamo, a pri tem malo jemo, izžarimo mnogo toplote v mrzli zrak ali je nakupičimo v svojem telesu preveč. V obeh slučajih se izpremeni množina krvi v meri, ki telesnemu zdravju in dobročutju ne ugaja.

Razni vplivi mraza na telesno blagostanje človeka so sicer pri raznih individuih različni. Povprek trdijo učenjaki, da zamore človek živeti še pri $+20^{\circ}\text{C}$ telesne krvne toplote. Pod $+20^{\circ}\text{C}$ mora človek umreti. Takšna znamenja so velike važnosti, ako se hočemo ozirati na gojitev otroškega zdravja. To je tudi naša skrb in dolžnost.

Nekoč sem imel učenca, ki je prihajal v šolo nad šest kilometrov daleč iz hribovja v dolino. V šoli se mi je zdel deček kakor omamljen, skoraj nedovzeten za vse, kar se je godilo okolo njega. Ko sem iskal vzroke te prikazni, sem zvedel, da je dobival deček pred hojo v šolo svoj določen „deputat“ domače žganjice in da druge jedi ni mnogo maral. Tako sem si lahko tolmačil dečkovo telesno in duševno slabost, saj sem vedel, da je na daljnem, čestokrat težavnem potu v šolo izgubil preveč telesne toplote, ki mu je šolska rednost ni mogla nadomestiti z ničemer. Žganci z mlekom za zajtrk in tople hlačice na kožo bile bi dečku boljše storile. Toda učitelj je sicer za vse odgovoren, a govoriti nima ničesar, ker ne ve, kako je uživati težko pridelane božje darove.

Kar smo dosedaj povedali o vplivanju mraza na človeški organizem, to nam bodi dokaz, da ne moremo prepuščati otroškega telesa vremenskim slučajnostim brez skrbi in previdnosti. To nam bo še bolj jasno, če slišimo angleškega učenjaka Davy-a. Ta je dokazal potom poizkusov in opazovanj, da se ohladi človeško telo za 1°C , ako je več ur na mrazu in če nima prilike do primernega kretanja in če želodec nima prebavljati hrane. Kateri učitelj — posebno na deželi in po nekaterih krajih — še ni imel opraviti z otroci, ki so prišli daljno pot, morebiti v neugodnih vremenskih razmerah, v slabi obleki, s praznim želodcem, morebiti utrujeni že z domačim delom itd.? Odkod naj jemljejo takšni življensko eneržijo, telesno toploto in moč? Kako naj se razvijajo do normalne človeške velikosti, ako jim skoraj vse nasprotuje pri rasti telesa?

Toda še nekaj moramo tukaj povedati. Kako naj si predstavljamo vpliv mraza na človeško telo? Človek takorekoč v zraku plava. Zrak ima svojo, človeško telo pa svojo toploto. Ker in ako je človek toplejši od zraka, oddaja toploto v zrak. A ker človek ni mrtev temveč živo telo, ne godi se oddajanje toplote med zrakom in človekom, kakor med mrtvimi telesi. Človeška koža je občutljiva in dotikanje zraka na koži čutimo tembolj, čim večji je razloček med zračno in tesno toplino. Stvar si moramo predstavljati tako, da nizka stopnja zračne toplote draži površne živce v koži, ki povzročijo krčenje krvnih cevi v koži. Vsled krčenja cevi se po njih pretaka manj krvi kakor prej in zaraditega na dotičnih mestih toplota pojema. Na tak način se torej koža nekoliko ali precej ohladi, zato čutimo hlad ali mraz. Razlika med toploto kože in toploto okolice (zraka, vode) se zmanjša in zmanjša se zaraditega tudi prehanje telesne toplote v zrak. Ta prikazen je seveda velika naravna dobrota, a le do neke mere

mrazu. Krv namreč teče zaradi krčenja površnih cevi v notranje organe, ki se tembolj napolnjujejo in pomnožijo življenski proces saj znotraj na važnih krajih. O tej resnici se prepričamo, ako se slečemo v mrzlih prostorih. Na koži čutimo mraz, znotraj pa prijetno rast toplote.

Toda toplota zraka, bodisi mraz ali vročina, ne draži krvnih cevi povsod in pri vsakem človeku enako. Kdor ima tenko in rahlo kožo, tega mrazi davno prej kakor drugega. Ako so krvne cevi v koži privajene le vplivu iste toplote v okolici, takrat so jako občutljive za vsako izpiembo v okolični toploti. Ko bi bili ljudje privajeni s celo kožo tistemu mrazu, ki nas pika v strogi zimi v prste, nos, obraz, uhlji — bili bi seveda mnogo manj izpostavljeni raznim hripam, prehladam itd. Prosti deli kože so privajeni raznim stopnjam zračne toplote, z obleko pokriti deli kože pa so privajeni le večji kakor zračni toploti. Zato dražita mraz ali vročina (opeklina) na pokritih delih kože prej in bolj kakor na golih. Ako odložimo v poletnem času obleko, čutimo po telesu nek hlad, ki ga ne čutimo na prstih, nogah i. dr. To razmišljanje in raziskovanje nas privede do tega, da pogovorimo tudi sredstva, ki se z njimi varujemo škodljivosti mraza, a tudi vročine.

Četudi vročino čestokrat težko prenašamo, nam je vendar mraz neljubši. Zoper mraz se branimo dandanes bolj umetno kakor naravno. Kdor zamore, si priskrbi dovolj goriva za ogrevanje stanovanja. Kdor zamore, priskrbi si debelo obleko zoper zimski mraz. Kdor zamore, priskrbi si toplo posteljo in kdor zamore, priskrbi si tudi obilo tečnih živil, ki mu kurijo fiziološko — telesno peč — nepreprosljiv želodec. V takšnih, recimo človeško-družbeno urejenih razmerah ne živi vsakdo, ako pogledamo razne stanove in sloje v človeški družbi. Pri tem ne gre le na kolikost in kakovost telesne oskrbe, gre tudi za kolikost in kakovost raznih opravkov, ki človeka posredno redijo.

V tem oziru ne smemo prezreti dejstva, da čestokrat ne zadostujejo umetna sredstva za ohranitev telesnega zdravja, da še ga večkrat slabijo in podirajo. Že zgoraj smo rekli, da je za vremenske vplive najbolj občutljiv človek, ki je privajen vedno enakim razmeram. Kdor se je odgojil in navadil tako, da občuti neprijetno že malo razliko med toploto svojega telesa napram zračni toploti in jo težko prenaša, ta se je omehkužil. Za njega so nevarne vremenske izpremembe. Krvne cevi v njegovi koži odgovarjajo mraznim, a tudi vročinskim mikom prej nego pri drugih, ki so se navadili drugačnega življenja.

Ne zabimo pri odgoji otrok nikdar, da je potreben stan delavcev, ki se pri svojih opravkih ne morejo in ne smejo ozirati ne na mraz, ne na toploto, ne na mokro, ne na suho vreme. Kdor živi na kmetih in živi tudi s njimi, lahko vidi, kakšne vremenske zoprnosti imajo prenašati gospodarski delavci zraven težav, ki jih nudi delo na sebi. Oni ne mislijo pri delu ne

na mraz, ne na druge neprijetnosti — a slabo bi bilo, ko bi začeli postajati mehkužni, omahljivi, nezadovoljni, godrnjavi itd. Zverinotržec Hagenbek v Hamburgu je pripeljal tolpo ljudi iz najjužnejšega dela južne Amerike ter jih kazal v Berlinu. Skoraj goli so sedeli ti ljudje novembra meseca na prostem, ko le kazal toplomer blizo 0° zračne toplote. Vendar je bila njihova koža topla in na telesu se ni tresel nobeden teh mrazu privajenih ljudi. „Feuerlandovci“ žive skoraj brez obleke v mrzlem podnebnju, hranijo se z mesom in mašo. Veliki vročini ali toplemu zraku seveda niso privajeni in toploto bi menda težko prenašali. Njihove navade ne morejo služiti nam kot merodajno navodilo za utrjevanje telesa zoper škodljive vplive mrzlega vremena. Toliko poučljivo pa je življenje teh čudnih ljudi, da se človek lahko privadi mrazu skoraj do neobčutljivosti. Mi živimo v pasu, ki nam ne ponuja ne skrajnega mraza ne skrajne vročine. Najugodnejše živimo v zmernem pasu zemlje, ako zamoremo prenašati brez škode in brez posebnih varstvenih priprav navadno mero mraza in toplote.

In tu moramo poudarjati, da se ponekod premalo oziramo na didaktičko načelo „poučuj naravi primerno“. Ne dvomim namreč, da ima to načelo pri odgojevanju isto veljavo, ki jo ima pri poučevanju. Sicer nam pravi drugo načelo „poučuj kulturi primerno“. Tudi temu mora popolnoma pritegniti, a ločiti moramo tudi „civilizacijo v modi obedovanja in oblačenja“ od kulture duha. Že večkrat smo poudarjali, da civilizacija in kultura nista vedno isto, čestokrat niti združeni nista. Marsikdo nosi obleko modernega kroja in rokavice, a kultiviran po duhu ni. Drugi je „bos“ na gnojišču, na polju, ožgan je od solnca, ne velja kot civiliziran, četudi je morebiti duševno naobražen, kultiviran. Svet visi vse preveč na zunanostih, malenkostnih navadah in neresnih nazorih.

Pri telesni odgoji otrok mora obvladati vsaj do precejšnje mere naravna pot, ki ne išče raznih zoprnosti, a ki se jih tudi ne zboji in ne ogiblje strahopetno, kadar jih najde. Vedno opazujem razne osebe pri raznih opravkih in zopet iste osebe pri istih opravkih, da bi našel telesne sposobnosti do težkih fiziških opravkov. Vedno bolj se mi dozdeva, da igrajo v tem oziru največjo vlogo življenjske okolščine in navade. Zdi se mi tudi, da nimajo razne, na sebi dobre zdravstvene naprave povsod iste veljave. Trdim celo, da bi lahko privedli velik del človeškega naraščaja do osodepolne mekužnosti ter ga odtujili težkim gospodarskim opravkom. Potrebno bi bilo pod pretvezo skrbi za telesno zdravje slikati vse kot grdo, nesnažno, mučno, težko, nečastno, stanu neprimerno, človeka nedostojno itd. — in kmalu bi imeli obilico gledé na delo rahločutnih olikancev.

Pomislimo namreč, da nasvetujejo razni človekoljubi bogve kaj za ohranitev telesnega zdravja, a oni sami ne poznajo trdega, težkega dela, ki ga morajo opravljati razni fiziški delavci. Ako pogledamo med poljske, med tovarniške in med druge delavce, ki morajo delati v mrazu in vročini, v

blatu in prahu, v nesnagi in smradu — in če vidimo, da so ti ljudje krepki in polni telesnega zdravja, takrat pač moramo reči, da je pri tem življenju merodajna le navada od mladih nog, dobra volja in resno uvidenje, da je delo potrebno. Civilizaran mehkužnež stopi le enkrat v blato ali v vodo, in že se je prehladil. Ako gre v prahu ali dimu, zatakne si usta in nosnici, kiha in kašlja, a pri tem je še slab. Utrjenemu človeku se ne prigodi lahko kaj takega. Ne zasmehujem nikogar, le poudarjati hočem, da škodljivosti ne moremo odpraviti za vse ljudi in zato jih moramo previdno voditi in vaditi na borbo obstanka. V telesni odgoji mladine leži in teži pogoj srečne prihodnosti in zato ne kaže, odvracati mladino z namenom od vseh težkoč, ki jih ponuja fiziško delo. Ne smemo misliti, da je vse blato in ves smrad na zemlji telesnemu zdravju škodljiv in poljudski pregovor pravi, da izrastejo v največjem gnoju najdebelejši prašiči. Tega gospodarsko-živinorejskega pregovora se sicer ne bomo držali, a to vemo, da brez nesnage ne zraste noben prašič. Ta izjava je sicer trivijalna dovolj, toda svet je materija, ki nam trivijalnosti ponuja, ideale pa oskruni.

Mladino je treba polagoma, previdno in dosledno privaditi vsemu, kar narava nalaga. Ako se boji hlapec, sploh delavec, vse nesnage pri živalih, vsega blata in prahu na cesti in njivi, ako se boji vsakega mraza in vročine, ako se boji zdelanih rok in ako želi različne udobnosti, potem bomo kmalu vsi zbežali pred delom. Že danes slišimo tožbe o pomanjkanju hlapcev in dekel, poljskih delavcev na deželi. V mestih je poslov dovolj — a za delo niso tudi tamkaj. Nimamo naloge, preiskovati tukaj socialna vprašanja z vsemi obširnimi priveski. Toliko pa rečemo, da na pomanjkanju poslov in delavcev na deželi niso krive le osebne lastnosti posestnikov in uslužbencev, nedostatne plače za kmetско delo itd. Največji vzrok temu, da gredo ljudje iskat mestne službe, je menda le izbira opravkov. Mladi ljudje hrepenijo po užitku udobnosti, ki jih nudi mestna civilizacija — četudi se pozneje čestokrat vsega naveličajo. Na ohranitev zdravja menda ne mislijo, akoprav nekatere mislijo, da sploh vsako delo škoduje. Živahnost mestnega življenja, prilika mladostnega občevanja, lajši opravke v mestnih družinah, sprehajanje v lepši obleki in z glajšimi rokami mikajo in vlečejo mlade ljudi v mesto, tembolj, ker lepote preproste narave z očmi duha ne vidijo in ker zdravosti kmetških opravil ne spoznajo. Slišal sem že večkrat, da se hvalijo razni posli, ki služijo v mestih, najbolj s tem, da imajo tamkaj prijetno bivanje in lahko delo, na deželi pa le težko opravilo. V tem oziru, cenjeni bralci in bralke, bo potrebno mnogo pouka ne le z besedo, ampak tudi z zgledi. Tako menda je tudi mislil naš prevzvišeni gospod naučni minister, ko je dejal, da bodi vse šolstvo bolj demokratično. Ta izraz umem tako, da prešine vse šolstvo splošni razum za delo brez izbire. In to edino je prava in zdrava misel. (Glej „Popotnik“. Let. XXV. 1904, štev. 8—12, „Prosveta“.)

(Dalje.)

O prenovljenju učenja na izust.

Študija. Spisal Janko Polák.

V ljudski šoli se je prenovilo tekom zadnjih let marsikaj. Škoda, da je veljala prenovitev samo celokupnim predmetom. Skoraj prav nič pa se ni ozirala prenovitev na posamične razpredelke ravnokar omenjenih celokupnih predmetov. In tak posamičen razpredelek celokupnega predmeta je tudi učenje na izust. Učenje na izust se uči v ljudski šoli tako, kakor se je učilo pred leti. Otroci se uče na izust pesmic in moralizujočih berilnih sestavkov. Človek bi se razjokal, ko se domisli izreka: „Ne za šolo, temveč za življenje se učimo!“ . . .

Ne bode torej napačno, ako podam nekoliko misli, kako bi se naj prenovilo učenje na izust v ljudski šoli.

Ne motim se, ako trdim, da je učenje na izust preostanek retorike. Saj, kakor je imela retorika namen gojiti prožnost duha, bogateti domišljijo, utrjevati spomin in se uglabljati v življenje, prav tak namen ima, ali bi ga vsaj moralo imeti, tudi učenje na izust. Iz ravnokar povedanega je razvidno, da je učenje na izust velikega pomena. Povsem opravičeno se je uvrstilo kot posamičen razpredelek, med celokupni predmet, ki ga označujemo z imenom, jezikovni pouk. Neopravičeno pa se mi vidi mnenje, da gojimo prožnost duha, bogatenje domišljije, utrjevanje spomina in uglabljanje v življenje potem pesmic in moralizujočih berilnih sestavkov. Zakaj smo neki zabredli tako? — Meni se zdi, da sta nas zapeljala muzika verzov in pa ton moralizujočih berilnih sestavkov! . . .

V spomin mi sili Vang-Po-Hen. Ravnokar omenjeni mladinski pisatelj je napisal osemnosemdeset ubranih trobesednih kanonov in nakupičil v njih v moralizujočem tonu vso modrost, namenjeno Kitajčkom v učenje na izust. Nekoliko izmed njih je namenil tudi učiteljem in roditeljem. Muzika verzov in moralizujoči ton, ki vejeta iz njih, sta se omilila Kitajcem tako, da zavzemajo trobesedni kanoni še danes eno izmed najodličnejših mest med knjigami, ki so namenjene Kitajčkom v učenje modrosti na izust. In vendar je od Vang-Po-Hena pa do danes minulo precej čez 600 let! . . .

Trdovratnim Kitajcem smo podobni tuintam tudi mi. Trdovratno se držimo vsega starega toliko časa, da dojde v deželo tujec in nam pove, da so vrgli pri njih to in to že zdavnaj med staro šaro. Začudimo se! . . . In lotimo se novosti z vso vnemo! . . . Malokdaj pa pomislimo, če je novost dobra. Da je le došla iz tujine pa dobi patent. A to ni prava pot do samostojnosti in napredka. Tuintam moramo ugeniti kako pametno tudi sami.

„Domačin je slab prerok!“ —

Nič ne de! . . . Poizkusimo lahko! . . .

Lessing je dejal: „Pesnikov je tako malo, kakor malo je poznavalcev pesnikov!“ —

Menim, da smem velikemu kritiku zaupati. In zaradi tega trdim mirnim srcem, da velja to posebno z ozirom na otroke. Saj tuintam še učitelj ne ve, kako in kaj. To vem iz lastne izkušnje.

Hočem dokazati! —

59. Setev.

Sneg belin
iz višin
naletava na polje;
brani jih,
hrani jih
kali nežne in mlade.
Sneg beži,
strn moli
k višku cvetjiče drobno;
a klasje
klanja se —
Dete, stori ti tako!

J. Cimperman.

V zadregi sem vsekdar, kadarkoli obravnavam ravnokar omenjeno pesmico. Ali naj mislim na dušo, ali naj mislim na telo.

Če mislim na dušo, se domislim polnega klasu, ki sili vsled svoje teže k tlom. Malo je bilo zrno, ki smo ga položili v jeseni v zemljo. Gotovo bi umrla nežna kal, da je ni varoval sneg. Pomladno solnce izvabi kal v bilko, kateri obesi vroče poletje poln klas. In malemu zrnu je podobna otrokova duša ob prvem prihodu v šolo. Neznaten je njen zaklad. Gotovo bi se ne razmnožil, da ne čuva nad njim skrben učitelj. Ta ga tekom časa razmnoži tako, kakor razmnože zgoraj omenjene prirodne sile malo zrno v poln klas.

Če pa mislim na telo, se domislim otrokove glave in otrokovih rok in nog. S temi naj kaže otrok, kako smo položili na jesen malo zrno v zemljo, kako je jel naletavati sneg, kako je pokril sneg vso okolico, kako je začel sneg kopneti, kako je došla pomlad, kako se je izcimila iz travice bilka in kako kima vrhu bilke polni klas.

Drugače pesmi nisem znal in je še danes ne znam otrokom obrazložiti. In kakšen je konec obeh razlag? — Prvi je silno težak, drugi pa je brezmiseln igrača, vredna morda otroškega vrtca, nikakor pa ne drugega šolskega leta, oziroma drugega razreda ljudske šole! . . .

Duša otrokova želi lahke hrane. Ob težki hrani ona oboli. In duševne bolezni ne ozdravi kimanje z glavo in mahanje z rokama in nogama. Za

duševno bol je treba uspešnejših zdravil. Najbolje pa je, da nam otrokova duša sploh ne oboli. In zaraditega bi bilo po mojem mnenju najbolje, da je ne uničimo z učenjem pesmic na izust.

S tem pa nikakor ne mislim reči, da opustimo pesmice povsem. Nikakor! . . . Da, obravnavajmo tudi v ljudski šoli pesmice! . . . A obravnavajmo samo take, ki so obravnave vredne. Ne mislimo, da je pesem na višku, če je nerazumljiva. Pesem vseh pesmi je narodna pesem. In ta ni nikdar uganka. Preprosto, kakor slavčeva pesem, zveni v tiho polnoč. In ravno v preprostosti tiči vsa njena finesa. Ravno kar povedano velja tudi o umetni pesmi. Največji pesniki so preprosti v svojih najlepših pesmih. Kdor pa meni peti v ugankah, naj poje zase! —

Torej, ne mučimo otrokove duše s pesmimi, pri katerih je skoraj vsak verz uganka. Tolmačimo otrokom samo pesmi v besede pravem pomenu. A tudi teh ne učimo na izust! . . . Saj tudi govorniki ne govore v vezani besedi. In jaz menim, da hočemo z učenjem na izust vaditi otroke govora. Iz ravnokar povedanega pa je razvidno, da vse, karkoli učimo otroke na izust, naj bode v nevezani besedi. Saj nevezana beseda, govorjena z dušo in srcem, ima isto moč, če ne še večje, nego jo ima vezana beseda. Tudi z ozirom na estetski čut. Torej se nam tudi z ozirom na estetski čut ni treba v tem oziru izpodtikati. Saj ga odškoduje v tem oziru petje povsem!

V nevezani besedi pa so pisani tudi moralizujoči berilni sestavki. In vendar se ogibljimo teh še skrbneje, nego pesmi! . . . Zakaj? — Hočem obrazložiti na sledečem zgledu.

31. Starček in smrt.

Ubog starček je nesel težko butaro drv iz gozda domov. Pot je bil dolg, on pa že slab. Truden in zelo nejevoljen vrže butaro na tla in kliče smrti, da bi ga rešila iz takega nadležnega življenja. Komaj to izgovori, že stoji smrt pred njim in ga vpraša; „Kaj hočeš?“ Prestrašeni starček pa odgovori: „Prosim te, ljuba žena, bodi tako dobra in pomagaj mi zadeti to butaro zopet na hrbet!“

Na videz je ravnokar omenjeni moralizujoči berilni sestavek kaj lahko umljiv. Toda, če se vanj poglobimo, uvidimo kmalu, da hrani v sebi mesto nauka — strah. A strašiti učitelj otrok ne sme. Jaz pa sem uverjen, da jih s takimi in podobnimi moralizujočimi berilnimi sestavki plaši in bega. Zakaj, če zahtevamo od otrok, da se uče takih in podobnih moralizujočih berilnih sestavkov na izust, ne bomo dosegli drugega nego to, da bodo sanjali čez noč o beli ženi z ostro koso, ki jih budi iz težkega sna. In drugega dne nam bodo povedali moralizujoči berilni sestavek na izust tako, kakor bi ga povedala papiga, če bi jo mogli naučiti toliko. Nauka pa, da grešimo nad Bogom samim in na seboj, če si želimo smrti, ne bodo zadeli otroci

nikdar! . . . Da mlatimo s takimi in podobnimi rečmi prazno slamo, mi menda ne bode oporekal nihče. A prazne slame ne sme mlatiti moderni učitelj nikdar! . . .

Zgleda, ki sem ju navel ravnokar, nista osamljena. Oba imata obilico sorodnikov. Navel pa sem ravno ta dva zaraditega, ker sta mi prišla med pisanjem v spomin. Trdim pa, da jih je med njunim sorodništvom obilica, ki so še slabši, nego sta onadva. Ob ugodni priliki bode treba v tem oziru neusmiljene operacije in magari pogine ob nji polovica pesmic in berilnih sestavkov po naših abecednih, berilih in čitankah.

Menim, da sem dokazal dovolj, da ni dobro, ako učimo v ljudski šoli na izust pesmice in moralizujoče berilne sestavke. Oboje ima morda hipno vrednost za šolo. A za življenje je nima! . . . Vse pa, karkoli nima vrednosti za življenje, pomečimo iz ljudske šole! . . . Mesto tega pa kupičimo v ljudski šoli snov iz življenja za življenje! . . .

Dovolj o tem. Hitim dalje. V spomin mi sili vprašanje: Kaj pa se naj uči v ljudski šoli na izust? — Menim, da povesti iz življenja za življenje!

Bogate šolarske knjižnice in lepi mladinski listi so brez vrednosti, če se ne uporabljajo pravilno. Učitelji se trudijo, učenci čitajo, a sadu ni od nikoder. Zakaj? — Zato, ker ne znajo čitati pravilno! . . . Nikjer pa ne vadimo otrok pravilnega čitanja tako lahko, nego ob času, ki je namenjen učenju na izust. In s pravilnim čitanjem jih vadimo tudi pravilnega govorenja. Ravnokar povedano pa je in mora biti namen učenju na izust. Saj le pravilno govorenje, ki ima svoj izvor v pravilnem čitanju, goji res prožnost duha, bogatenje domišljije, utrjevanje spomina in uglašanje v življenje. Življenje pa ne zahteva papig, temveč življenje zahteva govornikov v pravem zmislu besede, t. j. govornikov, ki vedo svoje misli pravilno razvrščevati, jih ne oddaljevati od predmeta in jih črpati zaporedoma iz življenja za življenje. In samo potom pravilnega čitanja s pravilnim prehodom k učenju na izust, vadimo otroke res pravilnega govora. Nikdar pa ne potom pesmic in moralizujočih berilnih sestavkov! . . . S temi vzgajamo samo papige! —

Zgoraj omenjeno trditev hočem podpreti z zgledom.

Marušina smrt.

Spisal Borisov.

Stara Maruša je stopala po strmem bregu in se opirala na debelo palico. Potne kaplje so ji stale po čelu, a ni imela časa, da bi si jih bila obrisala. Daleč je bilo do vasi, kamor je bila namenjena, in bala se je, da jo v hribih ne dohiti noč. Pod nogami ji je škripal sneg in drselo ji je, da se je komaj lovila. Solnce je kazalo zemlji svoj svetli, prijazni obraz in vse je lesketalo v njegovih žarkih ter se veselilo lepega zimskega dne.

Maruša ga ni bila vesela. Kaj pomaga človeku lep jasen dan, če pa vlada v srcu tema morečih skrbi! In v Marušinem srcu je bilo tako.

Pred par dnevi je prišel v njeno stanovanje stari Kodrin in ji rekel s trdim glasom: „Maruša! Še teden dni počakam! Če v tem času ne poravnaš najemnine za stanovanje, si išči drugo! Ne morem čakati!“

Maruša ni imela časa odgovoriti in ga prositi potrpljenja, zakaj starec je hitro zaloputnil vrata in odšel.

Od tedaj ni imela več miru. Zunaj je vladala ostra zima in njo je čakalo žalostno prognanstvo na mraz. Zazdela se ji je, da so nekatera srca ledena in mrzla kot zimska noč, brez luči, brez toplote . . .

Drugi dan po tem dogodku je posijal v njeno srce žarek upanja, da se reši iz zadrege. V bližnjem trgu je poznala trgovca, dobrega moža, ki mu je časih nosila jajca, gobe in drugo drobnjavo. Večkrat ji je dal kako desetico več, ker je vedel, da je uboga. Napotila se je torej k njemu in mu razodela svoj sklep. Ni je varala trgovčeva usmiljenost. Odštel ji je kronice, ki jih je želela in pripomnil, da bosta že poravnala na kak način.

Maruša je bila vesela, da je dobila denar, na drugi strani se je pa zopet bala, kako povrne dolg trgovcu. Naredila je nov načrt. V trgu je bila tvornica za kis. Pri trgovcu si je izposodila sodček in šla v tvornico ponj. Upala je, da pri prodaji kisa nekaj zasluži in si vsaj nekoliko opomore.

Danes se je napotila s kisom po svetu. Težka je pot po strmem bregu, vendar ona pri vsi svoji starosti tega ne čuti. Pot za upanjem je vedno sladka, najsibo tudi posuta s trnjem . . .

Prišla je do prve hiše. Oglasila se je v veži in vprašala, če rabijo kaj kisa. Gospodinja je začudeno pogledala Marušo in rekla: „No, kaj ste začeli prodajati kis?“ Imela ga je sicer še v steklenici, vendar je vzela merico od Maruše, menda iz usmiljenja.

Maruša je šla dalje in v marsikateri hiši se je ustavila ter spečala merico. Osamljene gorske vasice niso imele svoje prodajalnice, kar je bilo za Marušo dobro. Skoro vsaka gospodinja ga je nekaj vzela. In tako je raslo v Maruši upanje, da sčasoma proda ves kis ter dobi ves denar nazaj in še nekaj dobička bo menda ostalo v žepu.

Ko je nastopil mrak, se je napotila Maruša nazaj proti domu. V brenti je imela še malo kisa, ki ga ni mogla prodati. Vendar je bila zadovoljna z današnjim dnevom. Saj se ji je odprl nov vir pomoči, ki ji bo donašal vbo-doče vsaj nekaj zaslužka. Zadovoljno je preštevala denar in se veselila do-bička, ki sicer ni bil obilen.

Že je zavila s steze na glavno cesto proti vasi, ko ugleda pred seboj dva moža v svetli opravi. Bila sta orožnika. Nekaj čudnega se je pojavilo tisti hip v njenem srcu. Sama ni vedela, ali strah ali kaj . . . Prišle so ji na misel razne pravice . . . Do tega hipa se na kaj takega ni niti spomnila.

Orožnika sta prišla do nje. Menda sta že po njenem plašnem vedenju spoznala, kaj se godi v nji.

„Kje ste bili, mati?“ vpraša eden prijazno.

Maruša pove, da je prodajala kis.

„Ali imate pravico?“

„Nimam! . . . Nisem vedela . . .“ jeclja Maruša. Orožnik pravi ostreje: „Ampak vedeti bi morali, da je dandanes treba za vsako stvar imeti pravico. Kako je vaše ime?“

Maruša je povedala, orožnik je zapisal.

Kakor okamenela je obstala Maruša na cesti, ko sta orožnika že odšla naprej. Vse njeno upanje na skromen zaslužek je bilo v hipu uničeno. A še nekaj drugega ji je prišlo na um: Orožnik je zapisal, a kazen je neizogibna. Morda celo zapor! Maruša se je stresla kot trepetlika. Na stara leta še zaprta? Taka sramota!

Prišle so ji v spomin vse besede, ki jih je kdaj slišala o ječah. Zabolelo jo je pri srcu in zdelo se ji je, da se pogreza zemlja pod njo . . .

Ob cesti je stalo znamenje in Maruša je stopila noter. Čutila je, da je njena vest obtežena in hotela je odložiti to breme. Sklenila je roke k molitvi in postalo ji je lažje. Vsa slabost je izginila in strah je odbežal, ko je v iskreni molitvi upirala pogled v Brezmadežno. Niti mraza ni več čutila, ki ji je šel prej do kosti . . . V srcu je začutila mir, sladkost . . . Objel jo je sen . . .

Pol ure nato je pričel mimo človek. Stopil je v kapelico in hotel dvigniti Marušo, ki je ležala na kamenitih tleh. A bila je že mrzla kot kamen. Hitel je v vas naznaniti ljudem čudno novico.

Kadarkoli dojde „Zvonček“, prečitam vsega. Verujte mi, da se naslajam ob njegovem čtivu prav tako, kakor se naslajam ob čtivu „Zvona“. Saj ob njem se pomladim sam. In domislim se lepih dni, ki so minuli in se ne vrnejo nikdar več. Težko mi je. Spomin na otroke mi prežene trpke misli. In porodi se mi vprašanje. Kaj bi utegnulo otroke najbolj zanimati in kaj bi bilo najpripravneje za učenje na izust? — Ko se domislim pravega, pa vzamem polo papirja in si nastavim sledečo tabelo:

A. Čitanje.

1. čitanje povesti.

B. Razpredelba.

1. kraj.

2. čas.

3. vzrok.

4. značaji.

C. Pripovedovanje.

1. celokupne povesti.

2. razpredelbe.

D. Dobava nazorov.

1. z ozirom na stvarne celote.

2. z ozirom na nravnoreligiozne celote.

E. Uporaba nazorov za življenje.

1. z ozirom na stvarne celote.

2. z ozirom na nravnoreligiozne celote.

Da se me bode umelo, hočem tabelo izpolniti. Samoobsebi se ume, da bom podal samo najmarkantnejše poteze. Zakaj podrobnost bi me zavela v gostobesednost. Te pa ni treba. Pedagoško naobražen učitelj me bode umel. Tudi bi bilo napačno usiljevati svojo individualnost. A ravno ta igra pri tem najvažnejšo ulogo. In to tako z ozirom na učitelja, kakor tudi z ozirom na otroke.

(Konec prih.)

Tolstoj.

K osemdesetletnici Leva Nikolajeviča.

Miro Šijanec, Maribor.

Univerziteti, „tempelj vede“ se mu zdi nepotrebna naprava, od koder mož ne prinese nič koristnega, ne za življenje v mestu, ne na vasi, ali za svojo osebo in za druge. Seveda Tolstoj ni imel določnega cilja pred sabo. Le znanja vobče si je hotel pridobiti, ne pa določenega znanja. Njega ni mikala obilica ukavrednih, predpisanih predmetov, ampak rešitev takih nalog, o katerih je sam hotel razmišljevati. Odtod tudi njegova mrznja do vseučiliških predavanj in končno tudi relativno nezadosten uspeh pri izpitu.

Na vseučilišču je bil samo en profesor, ki je bil Tolstoju pogodu; bil je to — omen — profesor Maier, ki je s stavljenimi vprašanji in nalogami vplival na pravnika. Največje zanimanje je provzročila v študentu primera med nameravanim zakonikom „Nakaz Jekateriny“ in spisom „L' esprit des lois de Montesquieus“.

Tako je že zgodaj pokazal smer svojega modrovanja. Saj pa mu je življenje tudi nudilo dovolj vprašanj in zagonetk. Protislovja v življenju in učenju njegovih vzgojiteljev, mnenja starejših, praktično napredovalih tovaršev in prijateljev vseučilišča, nekaterikrat pa tudi navidezno majhna stvar, to in drugo mu ni dalo odgovora na vprašanja; iz nepopolne rešitve so nastali dvomi in nazadnje nekak nihilizem resnice, katere so ga učili. Od „vere“ iz otroških let mu ni ostalo drugega nego dvom, neuzadovoljivost in nezmožnost, najti nravno, vedno podlago usovernega življenja.

To je bil rezultat in konec študij, ko je bil osemnajst let star. Toda že v šestnajstem letu je čutil globoko potrebo, dokazati in utemeljiti vzor nravnosti, kateri je še nerazvit v njem počival ter se šele pozneje pod drugimi pogoji zbudil. Začel se je baviti s filozofijo in — luč je bila. Bivanje mladega graščaka na Jasni Poljani, proučavanje na vseučilišču, učenje, vso

spoznanje in življenje ga je sililo, da je iskal resnico, in da je težil po ustvarjenem uzoru.

Tolstoj je zapustil Kazan ter se vrnil na Jasno Poljano, ki je postala njegova dedščina. Kak slučaj zopet za učenjaka v kmečki obleki! Tukaj je mislil pričeti drugo življenje. Mladi gospodar je našel zanemarjeno posestvo ter začel misliti o vzroku slabega stanja. Našel je zlo v bedi in neobraženosti mužikov, kakor tudi v nezanesljivosti in neolikanosti starost in oskrbnikov. Da, to je bilo polje za delovanje takega, ki je le v sreči drugih iskal svojo srečo. Kaj so bili vsi slavohlepni načrti tete, posvetne Juškove, napram sveti dolžnosti, ki se je v njem rodila!

Toda pri najboljši volji ni mogel zbrisati pregreho stoletij! — Tedaj se znova oglasi želja po vedi in po kakšnem poklicu, česar prej na vseučilišču ni čutil. Kot devetnajstletni mladenič in — že mož se poslovi od predobre tete in potuje v Petrograd (1847). Sedaj sta bila dva pota pred njim: vstopiti v vojaško službo ter se udeležiti vojne proti Ogrom (1848/9), ali nadaljevati študije ter si iskati poklica. „Uka žeja“ premaga nejasno željo, nekako neizvestno voljo po delu. Zopet se je oprijel pravoslovja ter kmalu popolnil, kar je v Kazanu zamudil. Srečno je prebil preizkušnje za kazensko pravo ter došel do — druge postaje. V tem času konča zima in z njo vsi dobri naklepi. Pomladno življenje je nihilista poetičskih oblik izvabilo v naravo. Zopet nazaj v Jasno Poljano! — Kaj zdaj? Vžival je počitnice, kakršnih si ni želel. Privedel je seboj nekega ponesrečenega godca, Nemca Rudolfa, katerega je naletel na nekem plesišču v Petrogradu. Pod njegovim vodstvom se je Tolstoj zopet vadil in učil godbe. Najljubši skladatelj mu je bil Beethoven. Poleg resnobne godbe so bili na dnevnem redu: zabave, ples, igra, lov, življenje „comme il faut“ v družini omenjenega godca ter brata Sergeja in — ruskih ciganov. Aliquando et insanire iucundum est. V jeseni še pride tretji brat, Nikolaj. Ta je služil kot častnik v Kavkazu ter prišel na dopust. Hotel je pregovoriti Leva, naj bi šel z njim ter vstopil v vojaško službo. A Lev ni maral zameniti prijetnega, razkošnega, prostega življenja z vojaško disciplino, dokler ni moral. On, ki ni maral oblike, bi naj nosil uniformo? Usoda ali sreča v igri mu ni bila mila. — Neko noč je v Moskvi več zaigral kakor bi smel. To naključje ga je napotilo, da je sprejel propozicije, katere mu je brat nudil. Plačal je tribut veselemu življenju ter sledil 1851 kakor begun iz salonov in dvoran novemu klicu.

Kavkaz je ruska mladina poznala iz opisov in romanov Puškina in Lermontovega. Bila je takrat še deželja za nesrečne ljubljence in igralce, za dijake z uničeno eksistenco in druge ljudi, katere je gnal zadnji up v Kavkaz, kakor nekaterikrat naše dijake k mornarici, pomorskemu življenju, slikano v mičnih barvah. A, ko bi nam opisali resnico, kakor je storil Tolstoj, ki je drugače videl in sodil kakor drugi pisatelji in vojaki!

Sprvega je hotel spoznati ljudi in kraje. Tudi tukaj je začel občevati s prostim kmetom in revnim ljudstvom. Kozak Jepiška, ki je dobro poznal značaje in razmere, ga je vedno spremljal. Lovila sta medvede in jelene, tavalala po gorah, slikala pokrajine in osebe z izrazitim obrazom. Nekega dne se vrneta z bogatim plenom. Še eno veselje je čakalo srečnih lovcev. Stric Ilija Andrejevič Tolstoj, pobočnik poveljnika kneza Bartajinskega, jih sreča. Ta povabi Leva, naj vstopi kot prostovoljec v njegovo armado. Po nekaterih formalnostih, ko je svoje listine iz Poljane dobil in vsprejemni izpit naredil, vstopi v jeseni 1851 kot kadet k artileriji. Prideljen je bil 4. bateriji brigade, ki je bila nastanjena v Starogladovu ob levem bregu Tereka, v bližini mesta Kizljara. Prostega časa je bilo malo. Porabil pa je vsako prsto uro, da bi obogatil znanje in zadostil prosvetljenemu naročilu v vsakem oziru. Spreminjava v življenju, novi kraji, druge šege, bližina ljubljenega brata, vse to je blagodejno vplivalo na njegovo osebnost. Ne „tuje šege, tuje ljudstvo“, tudi ne „drugi kraji, druga mesta“, ampak druga bitja in prikazni so se vrstile pred njegovimi očmi. Zrl je na svoje oči in videl in opisal po svoje, kar je doživel in kako je mislil kot triindvajsetletni vojevnik. Tukaj je spisal prve povesti, ki so si sledile v kratkem času. Prečudno, prvi umotvori apostola miru in ljubezni so se rodili v vojaškem življenju.

9. julija 1852 je prva pripoved „Detstvo“ zgotovljena; temu delu sledi hitro: „Vlastelinovo jutro“, „Nalég“, „Otročest-o“ in v kratkem presledku načrt „Kozakov“; 9. novembra nadaljuje „Junstvo“, kar ga 25. novembra doleti pohvalna kritika Nekrasova. Pomen njegovega veselega iznenadenja in oživelega delovanja nam je iskati v namenu njegovega pisateljevanja in življenja.

Vsa njegova dela prve pisateljske dobe nam skoraj izključno pripovedujejo to, kar je sam doživel, sam opazoval in spoznal; kar je dodal iz ustvarjajoče duše, to pa kaže popolno samostalnost. Ni hodil v šolo k drugim narodom, niti posnemal ni pravila slavnih prednikov ali takrat slovečih pisateljev ruske zemlje. Vzrasel in stal je liki mogočno drevo sredi širne ruske stepe, ki je vzraslo brez človeške roke in umetne gojitve. Kakor je bil on samosvoj v mišljenju in pisateljevanju, tako nam tudi predstavlja človeka. Človek ni več produkt slučajev in nositelj usode — ampak on je svet zase. Veliko njemu ni, kar se kaže na zunaj v veliki prikazni, ampak le to, kar oklepa napredek npravstvenosti v posameznem bitju, četudi se na prvi hip zdi neznatno. Prvi korak k izpopolnjevanju pa je spoznanje samega sebe; kdor motri svoj „jaz“ brez subjektivnosti, kdor kaže osebnost bitja odkritosrčno, ta ima najboljše merilo in bodrilo popolnosti.

Iz te potrebe izpovedi in sile po čiščenju je nastal prvi umotvor, v katerem dogodki pripovedovalca postanejo obče izkušnje, pripovedovalec sam pa vtelesna podoba. Tolstoj je hotel sprvega pisati roman v štirih

delih: „Istoria četyreh epoh“ ter pripovedovati razvoj človeka v štirih dobah, toda ni izpolnil obljube, s katero konča tretji del o mladeniški dobi. „V naslednji, srečnejši polovici mladeniških let hočem pripovedovati, kako dolgo je npravstveno vstajenje trajalo, v čem je bivalo in katere nove podlage je dalo mojemu moraličnemu razvoju.“

* * *

Nikolaj Irtenjev pripoveduje prav natančno njegovo življenje do onega dne, ko se po enoletnem posečanju vseučilišča in ponesrečeni preizkušnji izvrši velik prevrat v njegovem življenju. Hiša bogatih in gostoljubnih staršev v Petrovskem nam postane tako znana in mila, kakor da bi jo že od nekdanj obiskovali. Oče in mati mladega Nikolienka, nemški učitelj Karel Ivanovič Maver (recte Rössler), Mina, vzgojiteljica sestre Ljubocke in otrok nje same, brat Volodja, številni posli, med katerimi uživa Natalija Savišna največji ugled, ker je bila že varovalka matere, Griša Jurodivji, bebec in čudak, kateri je na priprošnjo matere dobil majhno sobico pod streho, vse osebe, katere so otroka obdajale in katere so po kakih dogodkih ali besedah nanj vplivale — vse oživi spomin in čudotvorna roka pisateljeva jih predstavi v tako zvesti in simpatični podobi, kakor da bi zrl v obraz dragih znancev.

Nikolaj Irtenjev nam kaže tudi sobo, v kateri ga uči nemški učitelj, vede nas v izbo, kjer posluje oče, v boljšo izbo, kjer se domači pri obedu snidejo in pomenkujejo, kjer razposajeni otroci Grišo na skrivnem opazujejo. Skriti v kotu, so priča Grišine molitve. Besede jih sicer ne ganejo, a izraz njegovega lica je presunljiv. Slišijo še besede: „Usmili se me, o Gospod, uči me, kaj naj delam“, na kar bebec obmolkne, kakor da bi pričakoval odgovora. Z vzklikom „Zgodi se tvoja volja“, se zgrudi Griša na tla ter plaka kakor majhno dete. Zakaj? Po čem? „Nejasne sanje so izginile. A vtisk, ki ga je napravil name, in čustvo, ki ga je pokretel, nikdar ne umre v mojem spominu.“

Prva izpremema zunanjih razmer kakor tudi notranjega človeka se vrši o preselitvi v Moskvo. Daleč proč od dobre matere, v manj prijaznem in zaupljivem občevanju z očetom, ki išče igre in veselja v glavnem mestu, pod očmi patriarhalično-stroge, plemenitaško-prezirljive babice, in pod vzgojo nepriljubljenega francoskega guvernerja (vzgojitelja) tvorijo krog, v katerem iz otroka kmalu postane odrasli deček. Krog in družčina stare matere je dečku, ki je vedno strogo premočtrival, nudila nove figure in značaje; pokazali so se nove vezi, nove razmere in stiki med ljudmi. Novi svet naziranja in misli mu odpre rojstni dan babice, otroški ples, kneginja Kornakov in nje hčerka, posebno pa razloček, ki se prične v občevanju med deklicami in dečki. Vsi prejšnji nazori otrokovi izginejo, kakor bi jih vihar popihal; svet in ljudje mu kažejo nov obraz, kakor bi mu nepoznano lice obrnili. Otroški način mišljenja mine in bolj samozavestno življenje dečkovo se loti

Irtenjeva, ko mu smrt vzame mater. Mama, ki je bila zgolj ljubezen, vdanost in pobožnost, umre, in zvesta varovalka njenih mladih let, dekla, služea prijateljica ranjke, vdana gospodinja na Petrovskem, Natalija Savišna ji sledi. Na dveh grobih žaluje Nikolaj Irtenjev. Prvikrat je videl smrt, je videl, kaj je človek. In vpraša samega sebe: „Me je božja previdnost s temi bitji le zato združila, da bi me pustila potem večno žalovati?“

S tem vprašanjem, ki oklepa prvi dvom, konča Nikolaj Irtenjev pripoved o otroških letih.

In nastopi deška doba. Vedno češče in vedno bolj se porajajo dvomi, jasni in jasnejši postajajo nazori, ki so dosedaj počivali kot predčustvo. On razume, da je razen njega in njegove okolice še drugi svet, ki dela razliko med ubogimi in bogatimi, med višjimi in nižjimi. Kakor te slike iz življenja budijo drugačne pojme, tako tudi oživijo nove predstave, katerih še slutil ni.

Da nek skriven čut sili moža k ženi, to mu pove pokret zavisti in ljubosumnosti, ko vidi, kako se starejši brat Volodja smelo približuje Maši, ko Zonička v otroški igri poljubi Sergija Ivina. On spozna, da samokorist in uživanje vodijo naše čute. Začne preizkuševati in sam soditi vse, pred čemer se je dosedaj brez premisleka klanjal; celo čini njegovega očeta se mu ne zdijo več brezpogojno dobri in lepi. Ravnanje starejšega brata in njegovih prijateljev mora brezobzirno karati. Le eden si pridobi njegove simpatije, knez Nehljudov. Njihove posebnosti soglašajo, značaji odgovarjajo medsebojno. Nehljudov rad filozofira z modrim „diplomatom“ (kakor prijatelji Volodje imenujejo Nikolaja) ter se poizkuša v rešitvi problemov o nravstvenem izpopolnjevanju posameznika in cele družbe. V tem in po tem prijatelju izpozna Irtenjev samega sebe, nazori enega postanejo nazori drugega, „jaz“ se dopolnjuje in ojači, po tej pridobitvi iz dečka dozori mladenič.

Nehljudov vpliv popelje Irtenjeva v novo življenje. Sedaj velja najprej vse stare napake uničiti, pregrešne navade opustiti in le za izpopolnjevanje živeti. Prvo stopnjo naj „izpoved“ omogoči, drugo, višjo pa nravstvena pravila. Četudi izpoved za kratek čas le povzdigne moralno čustvo, in četudi sestava pravil in zahtev ni tako lahka, ko bi se morala pismeno uzakoniti, vendar že hotenje samo poboljša Irtenjeva. Srečno prestali sprejemni izpit za vseučilišče je že posledica resnega mišljenja in vestnega delovanja. Ta sreča se mora primerno praznovati, šele potem postane „vreden“ tovariš dijakov. Njegovo občevanje z enakopravnimi, v družčini, obnašanje in govorjenje pri obiskih, plesiščih, dijaške veselice in zabave „učenih“ krogov, lahkoživost, igranje z ljubeznijo ga ovirajo, da ne ostane zvest pravilom. To življenje ga prevzame tako in napolni z drugimi mislimi, da pozabi na smoter učenja. Ko pri drugi preizkušnji pade, se ga polasti gnjev in kruto očitaje. Zopet se oklene „pravil življenja“, da bi delo znova pričel; v tem trenutku spreobrnjenja je prepričan, da v prihodnje ne bo več zlega

storil, da ne bo niti minute zlorabil, da ne bo nikdar „pravilu in geslu“ nezvest postal.

Katerega pomena je bil ta vznešen ukrep, to prvo vstajenje za nravstveni razvoj Nikolaja Irtenjeva, tega nam nikdar ni povedal, kakor nas je zagotovil v že znani obljubi.

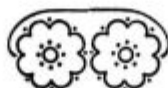
Dokler se ni vedelo za resničnost v življenju pisateljevem, se je vobče mislilo, da je vse istina, zvesta slika vsakdanjega življenja. Toda že a priori nam je znano, da Tolstoj ni nameraval pisati avtobiografije. To sledi tudi iz življenja drugih oseb in dogodkov. Mi vemo, da je že v zgodnji mladosti izgubil mater in očeta, v mladosti, ki zapusti komaj take spomine, da bi se dalo iz njih sklepati prvotne vtise; v starših in v stari materi Irtenjevi imamo torej pojmiti določene tipe, kakršne je ustvarilo opazovanje značajev in domišljija. Da je Tolstoj osebam in krajem dal druga imena, da je dogodke v času nekoliko izpremenil, to samo nam že kaže, da ni hotel životopisa objaviti.

Drugo pa je na drugem mestu dodal in popolnil.

Ker očeta ni poznal, zato se je posluževal podobe v osebi starega očeta njegove žene in sicer deda od materine strani; Mina je kopija guvernante stare matere iz iste obitelji. To nam zatrjuje žena, sedanja grofica Zofija Andrejevna Tolstoj. Nje oče je bil zdravnik Behr, mati pa rojena Islenjeva. Njegov oče in stari Islenjev sta si bila velika prijatelja, in Tolstoj je bil večkrat v hiši Islenjeva, kjer je občeval s hčerjo, poznejšo ženo dr. Behra; ker je bila poldrugo leto starejša od prijatelja Leva, sta vzrasla v isti okolici znanih oseb. Toliko bodi povedano iz poznejšega življenja Tolstega, če ne bi pripovedoval ljubezen in srečni zakon „vedno mladih“, pa tudi v dokaz omenjene trditve, kako je snoval iz podob nove podobe, katerim je potem vdahnil spoznano življenje.

Težje pa je določiti črto, ki je ločila domišljijo od spoznanja, med naključjem in voljo v nravstvenem napredovanju. Če pa tudi ne moremo ločiti dejstva med stopnjami notranjega življenja, vendar zamoremo sklepati iz občne slike na posamezne poteze. In ravno duševna analiza je, ki odlikuje prvo delo, ki tvori tudi v poznejših delih najboljšo stran njegovega talenta. Slikanje duševnih položajev, opisovanje nravstvenega stanja, sploh razkrojitev duševnega razvoja višjega, vzornega človeka je namen, katerega si je stavil in tudi popolnoma dosegel Tolstoj. Ta stran duševnega velikana nas učitelje, menim, tudi najbolj zanima. Saj je tudi Tolstoj naš največji učitelj.

(Dalje.)

Vsestranska obravnava številnega obsega 1 do 10.

Eliza Kukovec.

(Dalje.)

3. Dopolnjevanje.

V pripravi je treba razjasniti pojem dopolniti.

Pokaže se učencem kupica, v kateri stoji do polovice voda.

„Ta kupica ni polna. Kaj moramo storiti, da bo polna? Doliti, dopolniti.“ Se zgodi.

Na tabli vidite račun:

$$5 = 4 + \cdot$$

Ta račun ni poln. Tam, kjer je pika, manjka neka številka. To številko moramo dopolniti.

Vaja.

I. Iz računice 10. stran 2. naloga.

$$\begin{array}{l|l} 8 = 7 + \cdot & 8 = 6 + \cdot \\ 5 = 4 + \cdot & 4 = 2 + \cdot \\ 7 = 6 + \cdot & 7 = 5 + \cdot \end{array}$$

Nazorilo: Številna vrsta na računilu.

Obravnava.

a) Učenec čita račun iz računice.

b) Učitelj ga zapiše na tablo.

c) Operacija. Katero število moramo nastaviti? (8) Katero število moramo določiti v številni vrsti? (7) Tako smo število 8 razstavili na 2 dela. Levi del ima 7 krogel, desni del ima 1 kroglo.

$$8 = 7 + \cdot$$

$$8 = 7 + 1.$$

Katero številko moramo namesto pike depolniti. (Številko 1).

Samovaja: Učenci računijo te naloge še enkrat na svojih tablicah. Vsak račun opremijo z risbo.

$$8 = 7 + 1 \quad \dots \dots \dots$$

II. Iz računice 10. stran 2. naloga.

$$5 + \cdot = 8$$

$$4 + \cdot = 6$$

$$2 + \cdot = 5$$

Nazorilo: Številna vrsta na računilu.

Obravnava.

- a) Učenec čita račun iz računice.
 b) Učitelj ga zapiše na tablo.
 c) Operacija. V tej nalogi nastavimo tisto število, katero je večje, torej (8). V številni vrsti moramo določiti število (5). Ako hočeš od števila 5 dospeti do števila 8, moraš v številni vrsti naprej korakati, prišteti. Koliko? (3).

$$\text{o o o o o } \left(\text{o o o} \right) \quad 5 + . = 8; \quad 5 + 3 = 8.$$

Katero številko moramo namesto pike dopolniti.

Samovaja:

$$\begin{array}{r} 4 + 2 = 6 \quad | . . . \\ 2 + 3 = 5 \quad . . | . . . \end{array}$$

III. Iz računice 10. stran 2. naloga.

$$\begin{array}{r} 8 - . = 5 \\ 8 - . = 7 \end{array}$$

Nazorilo: Številna vrsta na računilu.

Obravnava.

- a) Učenec čita račun iz računice.
 b) Učitelj ga zapiše.
 c) Operacija. Katero število moramo nastaviti? (8). Katero število moramo v številni vrsti določiti? (5) Ako hočeš od števila 8 dospeti do števila 5, moraš v številni vrsti nazaj korakati, odšteti. Koliko? (3).

$$\text{o o o o o } \left(\text{o o o} \right) \quad 8 - . = 5; \quad 8 - 3 = 5.$$

Katero številko moramo namesto pike dopolniti?

Samovaja:

$$\begin{array}{r} 8 - 3 = 5 \quad | \\ 8 - 1 = 7 \quad | + \\ 8 - 4 = 4 \quad | \\ 6 - 2 = 4 \quad | . . \end{array}$$

(Dalje.)

Spisovni pouk v ljudski šoli.

a predmet je izredno temeljito in vsestransko obdelal g. dr. Bezjak v „Didaktiki“, ki jo je letos izdala „Slovenska Šolska Matica“; zato ne kaže priobčevati še drugih navodil.

Da pa ustrezete, cenjeni gospod urednik, zlasti učiteljstvu postojnskega šolskega okraja, blagovolite sprejeti v „Popotnika“ le teze in predloge, ki jih je sprejela lanskoletna tuokrajna učiteljska konferenca, ki pa niso priobčene v zadnjem „Matičnem Letopisu“.

1. Spisje se smatra za sedanje življenske potrebe kot izmed najvažnejših ljudskošolskih predmetov.

2. Njegov glavni smoter je, privedi otroke do take usposobljenosti, da ti samostalno izdelujejo razne preproste spise.

3. Spisje se naj poučuje praktiški, t. j. razmeram, oziroma potrebam ljudstva posameznega šolskega okoliša primerno.

4. Najvažnejša spisovna oblika ljudske šole je pismo, ki naj se v višjih razredih (oddelkih) sestavi vsaj po eno na mesec.

5. Iz podrobnega učnega načrta za postojnski šolski okraj naj se izločijo iz nižje urejenih ljudskih šol, te so eno-, dvo- in trirazrednice, te naloge: primerjatve ter razlaga pregovorov in izrekov, ker so v praktiškem oziru brez pomena.

6. Glavna hiba neuspešnega pouka v spisju je, da se nekateri učitelji premalo zanimajo za ta predmet in pa, ker otrok nič ne navajajo k samostalnosti, ki se doseže zlasti s tem, da se *a)* uporablja več jezikovnih vaj, oziroma jezikovnih sestav, *b)* da se napeljuje otroke čim najbolj k pravilnemu govorjenju že v najnižjih razredih (oddelkih) posebno pri nazornem pouku, *c)* da se pogostoma izdelujejo raznovrstne spisovne vaje, *d)* da se vse te potem zelo vestno popravljajo, *e)* da se prav dobri izdelki učencev glasno čitajo in *e)* da se temeljito pozna in prouči podrobni učni načrt in razne metodiške knjige.

7. Zelo velik nadaljni vzrok neuspešnega pouka v spisju je pomanjkanje tozadevnih šolskih tiskovin in papirja. Z ozirom na to naj naroči c. kr. okrajni šolski svet vsem krajnim šolskim svetom, da nabavijo vse potrebne tiskovine i. dr., za kar pa morajo še posebej zlasti šolski voditelji vplivati na kraj. šol. svete pri šolskem proračunu. Te tiskovine razdeli potem učitelj brezplačno med otroke.

8. Glede pravopisa se ravnajmo po Levčevem „Slovenskem pravopisu“ z nekaterimi majhnimi razlikami, ki so itak razvidne iz naših „beril“, oziroma „čitank“.

9. Uvedi se posebni „zvezek za pogreške“, ki naj vanj učitelj vpisava s svinčnikom vse glavne napake, katere najde pri popravljanju spisnih nalog tako v pravopisnem kakor tudi v stilistiškem oziru.

10. Popravljalni znaki iste šole morajo biti v vseh razredih (oddelkih) enaki.

11. Vsaka šola, oziroma krajna učiteljska knjižnica mora imeti vseh pet „Jezikovnih vadnic“, četudi niso uvedene na dotični šoli, poleg teh naš edini slovenski pedagoški časopis „Popotnik“, knjige „Slovenske Šolske Maticе“ in druge metodiške knjige.

12. Večkrat naj se prirejajo pri okrajnih in krajnih učiteljskih konferencah uzorni praktiški nastopi iz spisja.

13. Na učiteljskih se uvedi obligatni pouk v spisju, kakršnega rabijo učitelji pri tem pouku v šoli.

R. H.

Književno poročilo.

A. Ocena.

„Predavanja“ okrajne učiteljske konference v Šmartnem pri Litiji 10. dne meseca junija 1908 in okrajne učiteljske konference v Krškem 27. dne meseca junija 1908. Natisnila „Učiteljska tiskarna“ v Ljubljani. Vel. 4°, 48 str., cena ni označena.

G. c. kr. okraj. šol. nadzornik Ljudevit Stiasný je razveselil letos svoje učiteljstvo s prav lepim delom. Že zunajnost ravnokar omenjenega dela je okusna. Ne motimo se menda povsem, ako trdimo, da veje iz prve ovitkove strani originalnost g. Humeka. Ker imajo dela, ki jih izdaja vsako leto zgoraj omenjeni g. nadzornik, trajno vredost, zaradi tega bi ne bilo napačno, dati vsako leto lepi vsebini tudi lepo obliko. Pa dovolj o tem. Omenimo samo še krasno sliko našega presvetlega cesarja Franca Jožefa I. in lotimo se vsebine kot take.

Nad polovico jo je napisal g. nadzornik sam. Odstavek „Naš cesar“, je nam jako povšeči. Zakaj iz njega veje duh izkušenega šolnika. Res je, da je namenjena njegova vsebina v prvi vrsti predavatelju, a prav tako je namenjena tudi mladini in preprostemu ljudstvu. Pisati za ta dva pa je umetnost. G. pisatelju sta se posrečila slog in namen. Tako nekako, kakor je pisan odstavek „Naš cesar“, se bodo morale pisati tudi „realne knjižice za v roke otrok“, če pridemo Slovenci sploh kdaj do njih. Ume se, da moramo počakati prej ugodnega vetra iz tujine!... Še bolj nam ugaja „Konferenčno poročilo c. kr. okraj. šol. nadzornika Ljudevita Stiasnega. V njem se bavi g. pisatelj „z vzgojo npravno zanemarjene mladine“. Škoda le, da je samo nekaj fragment!... Vprašanje je vredno obsežnosti. Vzrok temu tiči pač v pičlo odmerjenem času in v obilici snovi, ki jo imajo obdelati vsakoletne okrajne učiteljske

konferenca. Ali bi ne bilo bolje manj, a zato temeljitih referatov?... No, pa kljub temu je nakupičenih v ravnokar omenjenem odstavku obilica lepih misli. Veseli nas obsodba „drdranja formuliranih stavkov“, v katerih vidijo nekateri izvor in konec učiteljeve spretnosti in napredka otrok. Tudi obsodba učiteljišč je nam povšeči. Da, da!... Vzgojeslovje kot tako se zanemarja prav rado!

Izmed drugih odstavkov nas zanimata posebno tretji in peti z naslovom: „Razvoj ljudskega šolstva za časa vladanja cesarja Franca Jožefa I.“ Tretjega je spisal tovariš Bernard Andoljšek, nadučitelj iz Litije, petega pa je spisal tovariš Frančišek Rant, nadučitelj iz Radeč. Tudi ta dva odstavka sta bolj fragmenta, nego pa podrobni razpravi. Tudi tema dvema je krajšal pičlo odmerjeni čas obseg. Škoda! Učiteljstvu priporočamo v študij sledeča dva stavka: „Študirajmo to dobo in marsikaj se nam razjasni, kar nam je bilo dosedaj nejasno!...“ „Memoriralo in ponavljalo pa se je s šibo!“... Prvega smo povzeli iz tretjega, drugega pa iz petega odstavka.

Iz četrtega in šestega odstavka z naslovom: „Kako se naj goji s pridom ljubezen do domovine v ljudski šoli?...“ veje duh mehkih in za vse dobro dovtetnih ženskih duš. Četrtega je napisala tovarišica Ivana Dolinar, učiteljica z Višnje Gore, šestega pa tovarišica Amalija Kobau, učiteljica iz Kostanjevice. V ravnokar omenjenih odstavkih nam dopade najbolj izpoznanje moči „narodne pesmi“. Da, iz „narodne pesmi“ zveni najlepše odmev narodove duše. Škoda, da se tuintam „narodno pesem“ tako malo upošteva!...

Škoda je tudi, da drugi gg. nadzorniki nočejo posnemati g. Ljudevita Stiasnega. Tem potom bi olajšali zapisnikarjem pisanje gostobesednih „Zapisnikov, ki tuintam res nimajo druge vrednosti nego to, da se jih opremi z uradno številko in položi v šolski arhiv, v katerem spe „nevzdramno spanje mrtvih!“ — Tem potom pa bi bogatili tudi naše pedagoško slovstvo. Ume se, da bi se morala o priliki okrajnih učiteljskih konferenc obravnavati samo vprašanja „stalne vrednosti“. Ona naj bi bila odsev vse moderne pedagogike dotičnega in tudi minulih let. Iz njih naj bi izpoznalo učiteljstvo moderno pedagoško slovstvo dotičnega in tudi minulih let. Vsa nepotrebna navlaka pa bi se naj opustila povsem. Tem potom bi se učiteljstvo ne dolgočasilo, temveč naobraževalo. To zadnje pa je menda namen, ali bi vsaj moral biti, vseh okrajnih učiteljskih konferenc. Če omenimo, da nam ugajata tudi slog in jezik, menimo, da smo povedali vse. Dlak ne cepimo. Glavna stvar je nam misel.

Končno si ne moremo kaj, da bi ne priporočali „Učiteljske tiskarne vsem onim, ki si žele okusnih del. Delo hvali mojstra! J. P. D.“

B. Novosti.

„**Naš cesar Fran Josip I.**“ se imenuje brošura, broječa 70 strani, koju je spisal in izdal g. Tomo Zupan. — Ta brošura ima lepo zgodovinsko vsebino z 31 podobami in je namenjena šolski mladini ob praznovanju 60letnega jubileja Nj. Veličanstva cesarja Fr. Josipa I. — Brošuro toplo priporočamo našim šolam, da jo nabavijo šolski mladini praznujoč 2. decembra 60letnico našega premilega cesarja, kojemu je ljubi bog naklonil redki jubilej, kajti izmed Habsburžanov se je vsodil edinemu Francu Jožefu I. Brošura se dobiva pri družbi sv. Cirila in Metoda v Ljubljani za 30 h. — Enako

70 strani broječo brošuro je izdal g. Fr. Hubad. Tudi ta se dobi pri družbi sv. Cirila in Metoda v Ljubljani za 40 h. Kdor jo naroči, dobi še brezplačno 39 strani broječo knjižico „And. baron Čehovin“, koju je spisal leta 1898. Janko Leban, tačas nadučitelj na Trebelnem na Dolenjskem. — Hubadova brošura ima na čelu prav lepo sliko Nj. Vel. cesarja Fr. Jožefa I. Potem pa sledi sledeča vsebina: Cesarska pesem; Slovenska cesarska pesem; Predgovor (mladini), Fr. Jožef I.; Cesarjeva mladost; Fr. Jožef na prestolu; Fr. Jožefova vlada: a) od l. 1848. do 1859., b) od l. 1860 do 1888, od l. 1888. do 1898; Kako živi naš cesar; Cesarjeva šestdesetletnica. — Tudi to brošuro priporočamo v nabavo. Anton Leban.

Razgled.

Listek.

* **Knjige „Matice Slovenske“** se vse tiskajo in izidejo brezdvomno pred Božičem. P. n. gg. poverjeniki, ki za letos še niso poslali članarine, naj blagovolijo to storiti čimprej. Poedinci morejo denar (4 K) poslati tudi direktno Matici v Ljubljano, samo naj po možnosti navedejo, pri katerem poverjeništvu so doslej dobivali knjige.

* **Nemški ne znajo?** Vsak večji narod ima nebroj narečij, izmed katerih je eno ali več prevladalo v razvoju književnega jezika. Tudi naši sosedje imajo v tem svojo zgodovino in zastopniki živih narečij vkup zbrani bi vsak dan lahko predstavljali babilonsko zmešnjavo. V šolah se pa morajo otroci književne izreke lastnega jezika tako težavno učiti iz narečja, kakor po drugod drugega deželnega jezika. — V znanem Eulenburgovem procesu v Berlinu so letos rabili tolmače, da so razumevali nemške priče. Nemški listi prinašajo dovtipe in predsodke o teh mešanica. Tako je bil Berlinec nevoľjen na Dunaju: „Jotte doch, diese Sprache! Watt ne Horniß is, heest hier Bremse, 'ne Bremse is hier eene Schleife, Un eene Schleife heeßt Masche“. — „Das Vaterland“ (29. avgusta) pa dokazuje, da je tu sploh nepotrebna norčavost in zavist, ker premnoge sedanje nemške pokrajine in imena popolnoma kažejo na prošle slovske prade in slovansko posest, kajti samo v Berlinu se pozna 40% slovanskih naseljencev. — Ironija — žalostna ironija — pa je pri vsem tem, da z nobene strani ni dovolj dobre volje, niti praktične metode, da se kdaj na svetu odpravijo strastna narodna nesporazumljenja in da bi posebno manjšine enakopravno mogle zaupati na stalni mir. Povsod se pojavlja dejstvo, da močnejši rad tišči slabjšega in navadno vidimo nastopanje kakor pri živalih, kjer velike ribe pogoltnjejo male ribe. Tako nelojalno se je doslej najrajše reševal socializem med narodi — moč nad pravico — v zasmeh olike, etike in pravice. F. F. L.

* **Neuspeh germanizacije na Poznanjskem.** Nemški listi tožijo o neuspehu germanizacije na Poznanjskem in o polonizaciji nemških šol. V Pritežu je bila pred 10 leti trirazrednica z 240 nemškimi otroki; danes je tamkaj le dvorazrednica s 130 otroki, a poljska enorazrednica, ki je štela pred 10 leti 40 otrok, jih šteje danes 100. V Bielskem je ostalo število nemških učencev neizpremenjeno, a poljskih otrok število se je podvojilo. Tako je tudi v mnogih drugih krajih. Če je temu res tako, čestitamo bratom Poljakom iz vsega srca. Škoda, da ne moremo isto reči o slovanskih otrokih. Kako tudi, če slovanski profesorji pošiljajo otroke v šulferajnsko šolo.

* **Italija** ne more napredovati na šolskem polju. Pri razpravi o proračunu je tožil na- učni minister Milliani, da pomanjkuje učiteljev. Zahteval je, da se naj uredi plača učiteljev in skrbi za pravično napredovanje v službi. Drugače bode ta italijanska sramota od leta do leta večja.

* **Temni se.** Avstrijski klerikalci so ustanovili v 24 letih 14 učiteljišč, medtem ko jih je država v isti dobi ustanovila samo 9.

* **Analfabetje.** Izmed 10.000 rekrutov ne znajo čitati in pisati na Nemškem 4, v Ita- liji 3070, na Grškem 3000, v Zedinjenih državah 1700, v Belgiji 850, v Franciji 400, v Avstriji 3467, na Ogrskem 4780, na Ruskem 6170, na Rumunskem 6900.

* **Velikansko delo.** Kitajsko društvo za podpiranje kitajskih dijakov v Londonu je sprejelo iz Pekinga v dar veliko množino knjig. Med drugimi deli se nahaja med knjigami tudi velikanska enciklopedija s 1628 zvezki, kojih ima vsak 200 strani.

Pedagoški paberki.

* **Slovansko učiteljstvo in sokolstvo.** V „Poslu z Budče“ čitamo članek, v katerem se poziva učiteljstvo, naj ne zamuja prilike, oživiti sokolstvo s svojim pristopom. Tudi mi smo mnenja, da bi moral vsak učitelj biti član bližnjega „Sokola“.

* **Zavoji šolskih knjig in zvezkov.** Akademski inspektor v Morbilhanu Da Costa opozarja, da imajo učenci zavite knjige in zvezke v papir s podobami, ki niso vselej mor-alne. Zato zahteva v departementalnem buletinu od učiteljstva, da posveti v bodoče tudi tej zadevi svojo pažnjo. Tudi je paziti na tisk zavojev, da bi se v šolo ne pritihotapilo kaj takega, kar se ne vjema z dobro vzgojo. (Primerjaj članek „En šomašter je bil . . .“)

* **Učiteljski ugled.** Predsednik francoske republike je izdal na vse prefekte ukaz, v katerem se jim priporoča čuvanje učiteljskega ugleda. Učitelji zavzemajo takšno mesto, da brez ugleda ne morejo delovati. Zato pa je treba učitelje podpirati, da si stečejo čim večje spoštovanje v narodu. Prefekti so odgovorni za natančno opazovanje tega ukaza.

* **Škodljivost naramnic.** V „Gesunde Jugend“ opisuje dr. Franz škodljivost naramnic (avter) takole: Dolgo vrsto let sem opazoval čudno deformacijo oprsja pri 13 do 15 letnih otrokih. Ta deformacija je taka: ramena se nagnejo naprej, ključnici sta okroglo ali oglato upognjeni nazaj, a prsni koš je zgoraj raven in ozek. Kadarkoli je zapazil takšno deforma- cijo, je dognal, da je nosil deček od svojega 5. do 6. leta naprej naramnice. Na temelju natančnih študij tega pojava sumi dr. Franz, da ga provzroča tlak naramnic, kar je pri po- dajnosti mladih kosti popolnoma mogoče. Pri deklicah ni ničesar sličnega opazil. Zato pa priporoča dr. Franz, naj bi dečki nosili kakor deklice suknje, čijih dolnji kraj ima gumbe, na katere se pripno hlače. Tako se razdeli tlak enakomerno po vsem oprsju. Razen tega zahteva v telovadbi več dihalne gimnastike.

* **Petje v ljudski šoli.** H. Frick zahteva v „Säemannu“, da se vsi otroci ljudske šole silijo peti. Kdor ima zdravo uho, ta mora znati peti. Če uho ni zdravo, naj se konzultira zdravnik. Učenec včasih „gode“ vsled sramežljivosti. Takega učenca je treba posaditi med dobre pevce. Tam začne peti, da je veselje. Potem je treba večkrat pozvati učenca, naj zapoje sam. To mu vzame počasi vso sramežljivost in zapel bode sedaj tudi sam. Mnogo „godcev“ se je razvilo v izvrstne pevce in umetnike. Tudi za mutacije ni treba, da bi uče- nec ne prisostvoval pevski uri. Četudi ne poje, pa se mu vsaj razvije uho. — Seveda je za takšen pevski pouk več marljivosti in resnobe. Mislim pa, da je ravno na slovenskih tleh najlaglje vpoštevati Frickove besede. Saj smo narod pevcev.

* **Gardedame za šolo.** Na neki višji deklinški šoli v Hamburgu je odredil ravnatelj, da mora pri vsaki uri, ki jo ima učitelj v višjih razredih, biti navzoča tudi učiteljica, in sicer zato, ker mora učenka vedno stati pod ženskim varstvom, in ker je učitelju težko discipli- nirati. — Ni še javljeno, da li niso imeli posla z mozgom tega ravnatelja psihijatri.

* **Čitanje novin v šolah**, zlasti na učiteljskih zahtevajo sedaj tudi Francozi. V tej zadevi piše „Manuel Générali“: „Skoro vsi kandidati res čitajo novine, bodisi doma ali na izprehodu. Toda čitajo jih brez kritike, brez premisleka s slepo vero v tiskano besedo. Zakaj se ne dovoli vsaj ena ura na teden, ki bi bila namenjena čitanju listov? Kakšno korist bi imeli učenci iz primerjave poročila o isti stvari v dveh listih, in koliko snovi bi tu bilo za premišljevanje! Pod vodstvom učiteljev ali ravnatelja bi se učili dijaki kritično čitati. Čitanje novin in primerjava njih vsebine je najboljša pot k samostalnemu shvačanju.

* **Iz organizacije belgijskih učiteljev**. Federacija belgijskih naprednih učiteljev je sestavljena iz dveh delov: iz valonske (francoske) in flamandske (holandske) sekcije. Skupni organ „Journal des instituteurs“ prinaša že 15 let članke v obeh jezikih.

* **Potovalne šole**. Le Bulletin de l'Association de la Presse de l'Enseignement prinaša potankosti o posebni navadi nekaterih švicarskih vasi. Tuintam se prebivalci gorskih vasi spomladi selijo v doline, da si poiščejo tamkaj dela v vinogradih in v gospodarstvu sploh. In tu se ne selijo samo poedinci, ampak vsa vas do zadnjega, a v jeseni se zopet vračajo v gore. Tako sta na primer občini Chandohi in Saint-Luc poleti popolnoma prazni in prebivalci se nahajajo v občini Murraz s svojo šolo, dušnim pastirjem in občinskim uradom. Torej potovalne šole v pravem pomenu besede.

Kronika.

* **Čuden odlok**. Na Bavarskem je zblaznel župnik. Raditega so mu vzeli mašo in prepovedali deliti svetotajstva. Le nadzorstvo nad ljudskimi šolami so mu pustili. Čuden odlok vsekako.

* **Šolski nadzor na Angleškem**. Novi šolski zakon za Angleško ne zahteva več od nadzornikov, da vsako leto posetijo vsako šolo. Ako so bili uspehi dovoljni in ako so ostale prilike na šoli neizpremenjene, more se inspicirati tudi vsako drugo leto.

* **Kolportaža mladinskega lista v šoli**. V Rakovniku na Češkem so učitelja tožili radi prodaje časnika „Mladost“ v šoli. Okrajno sodišče ga je obsodilo. Prizivno sodišče pa je rešilo učitelja kazni z motivacijo, da je učitelj, ki je skrbel, da si učenci nabavijo za njih vzgojo prepotrebni mladinski list, storil samo svojo dolžnost. — Nemara bo tudi kdo izmed slovenskih učiteljev imel priložnost, se sklicevati na to razsodbo.

* **Srbski učiteljski dom**. Srbski učitelji si osnujejo v Vrnjačkoj Banji v Srbiji svoj dom za božne tovariše.

* **Srbski učitelji** so vložili hud protest proti vladini naredbi, da morajo svečeniki prisostvovati veronauku v ljudski šoli, in zahtevajo odprave te naredbe.

* **Univerza v Kairi**. Meseca oktobra se je imela odpreti v Kairi prva egipčanska univerza, urejena po evropskem načinu. Domačini so jo postavili na lastne stroške. Začetkoma se bode predavalo samo o francoski, angleški in arabski literaturi ter o arabski zgodovini. Predavanja bodo brezplačna.

* **Statistika avstrijskih meščanskih šol**. V Avstriji je sedaj 1032 meščanskih šol in 19.429 ljudskih šol. L. 1870/71 je bilo na Češkem 21 meščanskih šol, danes jih je 524, na Dolenjem Avstrijskem 17, sedaj 173, na Moravskem 4, sedaj 170, na Gorenjem Avstrijskem 4, danes 14. Najbolj se je razvila meščanska šola v desetletju 1890—1901, ko jih je priraslo skoro 100%; l. 1889 jih je bilo 442, l. 1900 že 822.

* **Sprememba državnega šolskega zakona**. Minister za uk in bogočastje je odredil, da se imajo izbrati vsi paragrafi državnega šolskega zakona, ki so potrebni spremembe.

* **Abstinenca švedske mladine**. Abstinentna zveza švedskih študentov ima 11.650 članov v 215 odborih. Zveza se je sedaj združila z zvezo abstinentnih učiteljev in dobiva 2000 K državne podpore.

Razglas.

Izpiti učne usposobljenosti za občje ljudske in za meščanske šole se začno pri podpisani komisiji v toletnem jesenskem roku dne 2. novembra t. l. ob 8. uri zjutraj.

Po predpisu opremljene prošnje dopusta k tem izpitom naj pridejo predpisanim službenim potom najpozneje do 25. oktobra t. l. k podpisanemu ravnateljstvu.

V Mariboru, dne 21. septembra 1908.

Ravnateljstvo c. kr. izpraševalne komisije za občje ljudske in za meščanske šole.

Zahvala.

Podpisano vodstvo izreka tem potom najiskrenejšo zahvalo vsem onim, ki so pripomogli, da je XX. glavna skupščina „Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev dne 6., 7. in 8. septembra v Gorici uspela tako nepričakovano lepo in sijajno. Prav posebno pa se zahvaljuje vsem članom pripravljalnega odbora in častnemu predsedniku, g. c. kr. okrajnemu šolskemu nadzorniku Fr. Finžgerju, za obilni trud, ki so ga imeli s pripravami za „Zavezino“ zborovanje; gg.: Engelbertu Ganglu, Antonu Pesku, Franu Silvestru in ravnatelju „Zaveze slovenskih zadrug“ v Ljubljani gosp. Rožmanu za temeljita in v resnici zanimiva poročila; deželnemu poslancu gosp. Andreju Gabrščku, da nam je prepustil prostore za zborovanje v hotelu „pri Jelenu“ in pri „Južnem kofodvoru“, slavni „Trgovski obrtni zadrugi“ za prepustitev krasne sokolske dvorane v „Trgovskem domu“ za glavno zborovanje; vsem dragim in milim gostom učiteljem, posebno vsem štirim slovenskim c. kr. okraj. šolskim nadzornikom na Primorskem in gg. deželnim poslancem, ki so prihiteli one dni med nas; vsem onim, ki so brzojavnim in pismenim potom pozdravili naš shod; gosp. pevovodji Alojziju Verču in vsem damam pevkam in gg. pevcem za lepo petje pri koncertu; cenjenemu slovenskemu občinstvu goriškemu, ki je počastilo v tako mnogobrojnem številu naš koncert; vsem govornikom za navdušene napitnice in sploh vsem udeležencem, ki so pripomogli, da je nastopila „Zveza“ tako impozantno.

Vodstvo „Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev“.

Predsednik: L. Jelenc.

Tajnik: Drag. Česnik.

RAZPIS NATEČAJA.

Učiteljske službe.

Štev. 2469/08/P.

Na šestrazredni ljudski šoli z eno paralelko pri **Sv. Barbari v Halozah** se stalno namesti učiteljska služba z dohodki po III. krajnem razredu in s prosto izbo.

Prosilci za to mesto naj vložijo svoje redno opremljene prošnje predpisanim potom do 31. oktobra t. l. pri krajnem šolskem svetu pri **Sv. Barbari v Halozah**. Dokazati je znanje obeh deželnih jezikov.

Okrajni šolski svet ptujski, dne 1. oktobra 1908.

Predsednikov namestnik: **Dreflak**.

Štev. 2531/08/P.

Na trirazredni ljudski šoli v **Dornavi** se stalno ali začasno namesti učiteljska služba z dohodki po III. krajnem razredu in s prosto izbo.

Prosilci ali prosilke za to mesto naj vložijo svoje redno opremljene prošnje predpisanim potom do 8. novembra t. l. pri krajnem šolskem svetu v **Dornavi**, pošta **Možganjci**.

Okrajni šolski svet ptujski, dne 6. oktobra 1908.

Predsednikov namestnik: **Dreflak**.

Štev. 590.

Za politični okraj **Ljutomer**, to je za šolska okraja **Ljutomer** in **Gornja Radgona**, se namesti takoj služba okrajnega pomožnega učitelja s plačo po II. krajevnem razredu in z uradnim sedežem v **Ljutomeru**.

Obeh deželnih jezikov popolnoma zmožni prosilci za to službo naj vložijo svoje redno opremljene, z dokazom avstrijskega državljanstva obložene prošnje predpisanim službenim potom najdalje do 5. novembra t. l. pri predsedniku okrajnih šolskih svetov **Ljutomer** in **Gornja Radgona** v **Ljutomeru**.

Ljutomer, dne 28. septembra 1908.

Predsednik okrajnih šolskih svetov **Ljutomer** in **Gornja Radgona**: **Bonvard**.

Naprednemu in zavednemu učiteljstvu!

Vsakdo bodi naročnik „Zavezinih“ listov, ki so:

Učiteljski Tovariš **Popotnik**
Zvonček **Domače ognjišče.**

POPOTNIK

izhaja 15. dne vsakega meseca v zvezkih in stane na leto 6 K,
pol leta 3 K, četrť leta 1 K 50 v. Posamezni zvezki stanejo 50 v.

Naročnino in reklamacije

sprejema »Zavezin«
blagajnik **Fr. Luznar** v **Kranju**. — Rokopise pa je pošiljati ravnatelju **M. J. Nerat-u** v **Maribor**, **Kokoschineggallee**.